

TORTURA ȘI RELELE TRATAMENTE ÎN REPUBLICA MOLDOVA, INCLUSIV ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ: PROBLEME ASUMATE ȘI RESPONSABILITĂȚI ELUDATE

Articolul 1 Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității. Articolul 2 Fiecare se poate prevala de toate drepturile și de toate libertățile proclamate în prezenta Declarație, fără nici o deosebire, în special de rasă, de culoare, de sex, de limbă, de religie, de opinie politică sau de orice altă opinie, de origine națională sau socială, de avere, de naștere sau decurgând din orice altă situație. Articolul 3 Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa. Articolul 4 Nimeni nu va fi ținut în sclavie, nici în robie; sclavia și traficul cu sclavi sunt interzise sub toate formele lor. Articolul 5 Nimeni nu va fi supus la tortură, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. Articolul 6 Fiecare are dreptul să i se recunoască per-

sonalitatea sa juridică, oriunde s-ar afla.

I. Introducere și prezentarea misiunii -----	4
II. Cadrul juridic general -----	6
A) Angajamentele Republicii Moldova în materie de protecție a drepturilor omului -----	6
B) Cadrul juridic al Republicii Moldova -----	11
III. Tortura și tratamentele inumane în Republica Moldova astăzi -----	15
A) Reformele întreprinse pentru prevenirea torturii și a tratamentelor inumane -----	16
B) Dificultățile întâmpinate de victime ale torturii și ale relelor tratamente în procesul de justiție-----	18
C) Un bilanț moderat în 2012 -----	23
D) Condițiile de detenție-----	24
IV. Cazul particular al regiunii transnistrene -----	33
A) Cadru juridic-----	33
B) Victime ale justiției arbitrare în regiunea transnistreană-----	38
C) Condițiile de detenție în regiunea transnistreană -----	43
V. Concluzii-----	47
VI. Recomandări-----	48

I. Introducere și prezentarea misiunii

În noiembrie 2012, FIDH a trimis în Republica Moldova o misiune internațională de investigare a felului în care sunt implementate deciziile judecătorești și a stadiului luptei împotriva torturii și a tratamentelor dure, inumane și degradante. Aceasta misiune se înscrie în contextul mai larg al interesului FIDH pentru lupta împotriva impunității, încă dominantă în spațiul postsovietic.

Această misiune a fost realizată împreună cu și grație ajutorului prețios oferit de Promo-LEX, organizație nonguvernamentală din Republica Moldova, implicată, la rândul ei, în procesul de administrare a justiției și în lupta împotriva torturii. Promo-LEX activează pe întreg teritoriul Republicii Moldova, în particular în regiunea transnistreană, gestionând dosare judecate atât de curțile naționale cât și de cele internaționale. Printre obiectivele Promo-Lex se numără acțiuni de promovare a reformelor legislative prin susținerea activă a societății civile din regiunea transnistreană, prin publicații și traininguri specializate, prin apărarea drepturilor omului, inclusiv atunci când e cazul, în fața justiției. În plus, Promo-Lex urmărește de aproape evoluția procesului democratic în Republica Moldova, organizând misiuni naționale și locale de monitorizare a proceselor electorale.

Misiunea a fost subordonată următoarelor obiective:

- Documentarea cazurilor de încălcare a drepturilor omului, comise în procesul de administrare a justiției, cazurilor de tortură și de tratamente degradante, încercând, în același timp, stabilirea responsabilității
- Întâlnirea cu ong-uri locale care oferă asistență victimelor torturii și ale tratamentelor inumane pentru a identifica modul în care pot fi sprijinite
- Analiza adecvării legislației Republicii Moldova la angajamentele internaționale asumate de autoritățile moldovenești
- Observarea implementării reformelor legislative și judiciare pentru lupta împotriva impunității autorilor actelor de tortură
- Realizarea unui bilanț al accesului la justiție și al despăgubirii victimelor evenimentelor din aprilie 2009
- Cercetarea condițiilor de detenție din Republica Moldova
- Stabilirea unui contact cu autoritățile și formularea unor recomandări pe teme stabilite în cadrul misiunii; prioritizarea legăturilor formale și informale ale autorităților moldovene și ale celor de facto de la Tiraspol, referitoare la cetățenii moldoveni rezidenți în regiunea transnistreană
- Clarificarea modului de funcționare al accesului la justiție pentru rezidenții din regiunea transnistreană și documentarea cazurilor de tortură și ale cele de rele tratamente ale deținuților din această zonă.

Misiunea a fost alcătuită din:

- Artak Kirakosyan, Secretar general al FIDH și membru al consiliului executiv al asociației armene Institutul pentru Societate Civilă (CSI)
- Irene Ketoff, coordonatorul misiunii FIDH, specialistă pe Europa de Est
- Pavel Sapelko, jurist belarus. Ca și avocat a reprezentat în instanță numeroși prizonieri politici, dintre care de amintit Andrei Sannikov, unul dintre candidații la alegerile prezidențiale din Belarus din 2010, care a devenit victimă a relelor tratamente în detenție. Autoritățile din Belarus i-au retras licența de avocat domnului Sapelko în 2011.

Membrii misiunii au avut întâlniri cu numeroși interlocutori în Chișinău, s-au deplasat în provincie pentru a vizita trei închisori situate în Hîncești (Sud), Briceni (Nord), respectiv Orhei (Nord-Est). Au vizitat și Tiraspol (Sud-Est), centrul administrativ al regiunii transnistrene (capitala autoproclamatei republici nistrene).

FIDH mulțumește organizației Promo-Lex pentru susținerea organizării acestei Misiuni și tuturor celorlalte persoane întâlnite, care au contribuit la acest raport prin mărturiile lor.

II. Cadrul juridic general

Republica Moldova pe scurt

Republica Moldova, situată în partea de Sud a Europei de Est se învecinează cu România la Vest și cu Ucraina la Est, Nord și Sud. Teritoriul se întinde pe o suprafață de 33 800 kilometri pătrați, iar numărul populației se ridică la 3,6 milioane de locuitori dintre care 25 % trăiesc în capitala țării, Chișinău.

În urma prăbușirii Uniunii Sovietice și-a proclamat, odată cu celelalte foste republici sovietice, independența, în august 1991. Teritoriul Republicii Moldova este organizat în 32 de raioane, capitala țării și o regiune autonomă (Găgăuz-Yeri). Totodată, printr-o serie de “legi organice”¹ a fost stabilit statutul autonomiei localităților din partea stângă a râului Nistru (Transnistria). Deși Constituția garantează autonomia raioanelor din stânga Nistrului, în estul țării încă există tensiuni create de administrația de facto din “Transnistria”, republică autoproclamată după dezmembrarea Uniunii Sovietice, dar a cărei independență nu a fost recunoscută, până astăzi, de nici un stat. După semnarea de către Rusia și Moldova a acordului de încetare a focului, în 1992, statul moldovean, regiunea transnistreană, Federația Rusă, Ucraina, OSCE, SUA și Uniunea Europeană încearcă să negocieze o cale de ieșire din criză.

Odată cu dispariția Uniunii Sovietice, Republica Moldova și-a asumat numeroase angajamente internaționale, atât în cadrul Europei cât și în cadrul ONU, și a creat un set de reforme ale sistemului judiciar. Noile legi au fost adoptate în conformitate cu tratatele internaționale. Republica Moldova a așezat, deci, în centrul preocupărilor sale respectarea drepturilor omului ca principiu fundamental.

Totuși, faptele arată că există încă o practică generalizată a torturii și a altor forme de rele tratamente, perpetuate în special în cazurile de detenție provizorie și de aplicare a pedepselor cu detenția.

A) Angajamentele Republicii Moldova în materie de protecție a drepturilor omului

În această secțiune o să analizăm (1) angajamentele Republicii Moldova în materie de protecție a drepturilor omului și, în special, în materie de protecție împotriva torturii și a tratamentelor inumane și (2) respectarea acestor angajamente în practică.

1. Angajamente în contextul cooperării internaționale și al tratatelor internaționale

Așa cum demonstrează numeroase angajamente, Republica Moldova recunoaște necesitatea de a face din respectarea drepturilor omului o prioritate.

Republica Moldova a ratificat practic, după proclamarea independenței, tot setul de tratate internaționale importante referitoare la respectarea drepturilor omului, printre care:

- Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice, ratificat la 28 iunie 1990 prin

1. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=312874&lang=2>

- Hotărârea Parlamentului Nr 217 – XII, intrat în vigoare pe 26 aprilie 1993
- Al Doilea Protocol Facultativ al Pactului Internațional privind Drepturile Civile și Politice pentru abolirea pedepsei cu moartea în 20 septembrie 2006
 - Protocolul Facultativ privind Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice, pe 23 ianuarie 2008, referitor la comunicarea individuală
 - Convenția Națiunilor Unite împotriva Torturii și a altor Tratamente Crude, Inumane sau Degradante, ratificată pe 28 noiembrie 1995
 - Protocolul Facultativ la Convenția Națiunilor Unite împotriva Torturii și a altor Tratamente Crude, Inumane sau Degradante, pe 24 iulie 2006.

Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice, de exemplu, face referire în mod specific la tortură și la tratamente inumane și degradante (articolul 7), condamnă arestarea și detenția arbitrară (articolul 9) și recomandă tratamentul uman și demn al oricărei persoane privată de libertate (articolul 10).

În plus, Republica Moldova a aderat la numeroase instanțe și instrumente europene și de programe de parteneriat cu Uniunea Europeană:

- a aderat la Consiliul Europei pe 13 iulie 1995. În calitate de stat membru, a ratificat Convenția Europeană a Drepturilor Omului și majoritatea protocoalelor pe care aceasta le include, inclusiv nr.6 și nr.13 privind abolirea pedepsei cu moartea. Moldova a fost primul stat care a ratificat Convenția pentru Acțiuni Împotriva Traficului de Ființe Umane, în 2006. A ratificat Convenția Europeană pentru prevenirea torturii în 1996, aceasta intrând în vigoare în 1998
- a semnat Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC), care constituie baza juridică a relațiilor dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, semnat în noiembrie 1994 și intrat în vigoare în iulie 1998. În plus, Republica Moldova face parte din cele 16 state cărora Uniunea Europeană le-a dedicat, începând cu 2004, un program distinct, acela al vecinătății europene
- a devenit membru al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, al cărei prim mandat, începând cu 1993, esre reglementarea conflictului transnistrean sub toate aspectele sale, mandat extins, ulterior, printr-un pachet relativ la democratizare și drepturile omului în Republica Moldova.

Ca urmare a adeziunii sale la tratatele internaționale și la organismele europene, Republica Moldova este monitorizată de partenerii europeni, iar evoluția sa în materie de promovare și respectare a drepturilor omului este notată în rapoarte periodice care sunt prezentate Comitetului Drepturilor Omului și Comitetului Națiunilor Unite împotriva torturii.

Astfel, în martie 2006, Comitetul drepturilor omului a primit pozitiv decizia Republicii Moldova de a formaliza aplicarea obligațiilor privind pregătirea rapoartelor periodice delegând o comisie însărcinată cu examinarea rapoartelor naționale și cu răspunsul și cu elaborarea observațiilor finale la rapoartele comitetelor Națiunilor Unite.² Este important de subliniat că statul moldovean a prevăzut ca reprezentanții organizațiilor nonguvernamentale care activează în domeniul apărării drepturilor omului să participe la toate lucrările comisiei.

2. Respectarea angajamentelor și cooperarea cu partenerii internaționali

Vizitele oficiale ale partenerilor internaționali ai Republicii Moldova și rapoartele prezentate diferitelor comitete ale Națiunilor Unite reprezintă o ocazie de a evalua respectarea angajamentelor statului moldovean și aplicarea recomandărilor partenerilor în domeniul drepturilor omului.

2. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/461/48/PDF/G1246148.pdf?OpenElement> §.211

Dacă Republica Moldova a înregistrat progrese notabile în materie de reformă a sistemului judiciar, aplicarea în practică a respectării drepturilor omului rămâne o provocare ce cere eforturi suplimentare considerabile.³

a) Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice

După ratificarea Pactului, Republica Moldova a prezentat două rapoarte periodice, dintre care cel mai recent în 2009. Un al treilea raport periodic este în curs de pregătire, Comitetul drepturilor omului al Națiunilor Unite prezentând în 2011 o listă cu întrebări pentru guvernul de la Chișinău.⁴ Această listă⁵ subliniază nerezolvarea carențelor pe care comitetul le-a notat și în observațiile finale din 2009. Punerea în practică a recomandărilor privind, în special, tratamentul victimelor represiunii din aprilie 2009 și a măsurilor luate pentru a limita tortura în centrele de detenție preventivă ale poliției sau ale altor centre de detenție rămâne o prioritate.

De exemplu, Comitetul insistă pentru obținerea registrului oficial al victimelor violării drepturilor omului în urma manifestațiilor din aprilie 2009, ca și numărul victimelor reabilitate sau care au primit despăgubiri financiare și sprijin psihologic. Se pare că doar în cazuri izolate polițiștii acuzați de violențe și de tratamente inumane au fost judecați.

În observațiile finale⁶, deși Comitetul drepturilor omului a primit pozitiv al doilea raport periodic al Republicii Moldova, care prezintă modificarea în 2005 a Codului penal prin introducerea unei dispoziții ce incriminează tortura, subliniază faptul că raportul nu tratează suficient aplicarea acestor măsuri și urmările lor.

Comitetul se declară îngrijorat mai ales de absența progresului real în aplicarea numeroaselor recomandări precedente, în special ale celor referitoare la condițiile de detenție, la tratamentul ființelor umane, la durata detenției înaintea judecății și la independența justiției.

Comitetul notează incidența torturii și a relelor tratamente în secțiile de poliție și în alte locuri de detenție din Republica Moldova. Este îngrijorat și că practica torturii este generalizată, iar plângerile reclamând tortura nu sunt înregistrate sau nu fac obiectul unor anchete serioase, dimpotrivă, sunt respinse sau catalogate drept “nefundamentate”. Comitetul și-a exprimat preocuparea față de numeroasele denunțări ale gravelor încălcări ale drepturilor omului comise împotriva manifestaților care au participat la protestele postelectorale din aprilie 2009, fiind victime ale unor arestări arbitrare și ale unor metode violente folosite pentru stăpânirea mulțimii, precum lovituri sau tortură și rele tratamente aplicate celor arestați fără temei legal.

În final, Comitetul precizează că în ciuda angajamentelor asumate în martie 2006, organizațiile societății civile nu au fost invitate să participe la redactarea raportului.

Printre recomandările privind, în special, tortura și tratamentele degradante și inumane, Comitetul a insistat asupra necesității de a :

- Privind metodele represive de stopare a manifestațiilor din aprilie 2009:
 - a) ancheta aprofundat fiecare plângere împotriva abuzului de putere, comis de agenții forțelor de ordine, în perioada manifestațiilor din aprilie 2009 de către un organ independent și imparțial ale cărui concluzii trebuie făcute publice
 - b) lua măsuri pentru garantarea faptului că agenții forțelor de ordine recunosc

3. ONU, «Document de bază, parte integrantă ale rapoartelor țărilor-participante» pentru septembrie 2011, vezi <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/461/48/PDF/G1246148.pdf?OpenElement>

4. http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/AdvanceVersions/CCPR-C-MDA-Q3_en.pdf

5. http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/AdvanceVersions/CCPR-C-MDA-Q3_en.pdf?bcsi_scan_96404f7f6439614d=0&bcsi_scan_filename=CCPR-C-MDA-Q3_en.pdf

6. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/460/92/PDF/G0946092.pdf?OpenElement>

ca responsabili pentru aplicarea torturii și a tratamentelor inumane împotriva manifestanților, inclusiv cei care ocupă sau au ocupat funcții de conducere, să răspundă pentru actele lor, să fie urmăriți penal și să li se aplice măsuri disciplinare adecvate, iar pe perioada anchetei să fie suspendați din funcție

c) acorda o indemnizație potrivită victimelor torturii și ale altor rele tratamente, independent de motivul plângerii penale împotriva celor ce se fac responsabili de acestea, și de a oferi mijloace de recuperare medicală și psihologică victimelor

- Privind luarea de urgență a unor măsuri pentru a opri aplicarea torturii în secțiile de poliție și în alte centre de detenție, în special formarea profesională apropiată a funcționarilor din poliție și a agenților din penitenciare, acordând atenție ca toate plângerile împotriva torturii sau a altor forme de rele tratamente să facă obiectul unei anchete, iar responsabili să fie puși sub urmărire penală și pedepsiți, astfel încât legea ce interzice admiterea probelor obținute în urma torturii să fie pusă în aplicare și respectată; permiterea căilor de recurs care să ofere posibilitatea plății unei despăgubiri, potrivit solicitărilor, victimelor torturii și ale altor forme de rele tratamente.

b) Convenția Națiunilor Unite împotriva Torturii și a altor Tratamente Crude, Inumane și Degradante

După ratificarea acestei Convenții, Republica Moldova a prezentat două rapoarte periodice, dintre care cel mai recent, în 2007, cu trei ani întârziere (raportul trebuia, inițial, să fie prezentat în 2004). Comitetul împotriva torturii (CAT) și-a expus observațiile finale la începutul anului 2010. Un al treilea raport periodic este în curs de pregătire; CAT a publicat în 2012 lista de întrebări prealabil examenului final al raportului prezentat de Republica Moldova.

În observațiile finale pe marginea raportului prezentat de Republica Moldova în 2007⁷, Comitetul a subliniat progresele în materie de reformă legislativă menită să asigure o mai bună protecție ale drepturilor omului prin ratificarea mai multor instrumente internaționale printre care cele deja menționate, dar și prin introducerea de noi legi precum:

- Revizuirea Codului penal, în special adăugarea articolului 309/1 care armonizează legislația Republicii Moldova cu primul articol din Convenția privind definirea torturii
- Introducerea în noul Cod de procedură penală a paragrafului 1 din articolul 94 care definește drept inutilizabile ca și dovezi declarațiile obținute sub tortură și adăugarea paragrafului 3/1 la articolul 10, care dispune ca demonstrarea nevinovăției în cazurile în care sunt aduse acuzații de tortură revine instituției unde se presupune că a fost deținută victima
- Măsuri privind Codul etic și deontologic al funcționarilor de poliție și obligativitatea ca medicul ce constată urme ale torturii să le reclame procurorului.⁸

Cu toate acestea, la fel ca și comitetul drepturilor omului, CAT subliniază o dihotomie importantă între reforma legislativă și aplicarea ei. Astfel, CAT se arată extrem de preocupat de următoarele aspecte:

- Practica generalizată a torturii și a altor forme de rele tratamente în locurile de detenție provizorie și acuzațiile de violență practicate pentru a obține declarații sau informații ce ar putea fi folosite ca probe în procesele penale, în ciuda modificărilor legislative operate

7. http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/CAT.C.MDA.2_fr.pdf

8. Hotărârea Guvernului din 16 iunie 2006 privind adoptarea Regulamentului de executare a pedepselor de către persoanele condamnate

- Acte de tortură și alte forme de rele tratamente care ar fi comise în centrele de detenție provizorie relevante pentru ministerul de Interne în ciuda intenției guvernamentale de a plasa aceste centre în responsabilitatea ministerului de Justiție în cadrul Planului de acțiuni pentru drepturile omului (2004-2008)
- Nerespectarea drepturilor fundamentale precum accesul fără restricții al persoanelor deținute la un avocat și la un medic independent
- Pedepsele aplicabile autorilor actelor de tortură și ai relelor sunt foarte blânde în raport cu gravitatea infracțiunii, iar numărul condamnărilor și al sacțiunilor disciplinare este prea mic în raport cu numeroasele acuzații de tortură și de tratamente inumane și degradante.

În lista sa de întrebări⁹ adresate Republicii Moldova referitoare la al treilea raport periodic, Comitetul s-a focusat în 2012 în special asupra măsurilor concrete luate de autorități după 2010, accentuând eforturile semnificative pe care statul moldovean trebuie să le facă în continuare în ceea ce privește implementarea reformelor.

Printre altele, Comitetul solicită clarificări ale unor subiecte precise: statisticile privind cazurile care au fost judecate, măsurile care au fost luate astfel încât recurgerea la detenția provizorie să devină caz excepțional, stabilirea unei proceduri care să implice un examen medical obligatoriu periodic al deținuților etc

c) Consiliul Europei

Observațiile și recomandările Consiliului Europei sunt similare celor ale Națiunilor Unite.

Ca și concluzie a vizitei oficiale întreprinse de Comisarul European pe Drepturile Omului din cadrul Consiliului Europei, domnul Thomas Hammarberg, în perioada 26-28 aprilie 2009 ca urmare a violențelor post-electorale din 5 aprilie 2009, Comisarul a recomandat întreprinderea unor acțiuni decisive pentru a adopta și a întări principiul toleranței zero cu privire la relele tratamente din sistemul judiciar.

În plus, în rezoluția nr 1666, adoptată după alegerile din 5 aprilie 2009, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei și-a exprimat îngrijorarea cu privire la comportamentul violent al polițiștilor, care s-a manifestat în perioada post-electorală și cu privire la încălcarea dreptului la un proces echitabil și a unui recurs eficace, cerând o instrucție independentă și aprofundată.

Nu în ultimul rând, ratificând Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului în 1997, Republica Moldova garantează dreptul de recurs al cetățenilor săi la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. La Curtea au fost înregistrate, până în 2011, 227 de cazuri din Republica Moldova.¹⁰ Printre acestea, cazurile cele mai des întâlnite reclamă:

- dreptul la un proces echitabil
- dreptul la libertate și la securitate
- aplicarea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante
- absența unei anchete
- dreptul la recurs

9. <http://daccess-ods.un.org/TMP/1101557.46340752.html>

10. http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/2B783BFF-39C9-455C-B7C7-F821056BF32A/0/TABLEAU_VIOLATIONS_EN_2011.pdf

d) Uniunea Europeană

Republica Moldova participă la Politica Europeană de Vecinătate (PEV). Planul de acțiuni UE-Republica Moldova definește obiectivele strategice fundamentate al căror fundament sunt asumarea unor valori comune și implementarea reformelor politice, economice și instituționale. În baza acordului de parteneriat și cooperare (APC), Republica Moldova este încurajată și susținută pe calea integrării progresive în structurile economice și sociale europene.

Uniunea Europeană și Republica Moldova negociază, în prezent, semnarea Acordului de Asociere prin care se aprofundează asocierea politică și integrarea economică a Republicii Moldova în Uniunea Europeană.

Recent, într-o notă din 15 mai 2012¹¹ referitoare la progresul înregistrat de Republica Moldova, în 2011, în cadrul Acordului de Parteneriat și Cooperare, Uniunea Europeană recomandă intensificarea implementării reformelor din justiție și aplicarea legii, prioritizând protecția drepturilor omului și nevoia stringendă de combatere a corupției. Această critică și absența finalizării anchetelor acțiunilor judiciare legate de evenimentele din aprilie 2009.

B) Cadrul juridic al Republicii Moldova

Republica Moldova a fixat ca obiectiv prioritar adaptarea sistemului său legislativ la normele societăților democratice și crearea unui sistem judiciar independent capabil să asigure integritatea actului de justiție și protecție drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.¹²

1. Normele constituționale

Constituția Republicii Moldova a fost adoptată pe 29 iulie 1994 și statuează principiul separării puterilor.

Constituția garantează drepturile fundamentale și libertățile individuale ale cetățenilor, în special:

- Articolul 1 garantează valoarea supremă a demnității persoane
- Articolul 16 prevede ca statu să vegheze la respectarea și protecția persoanei
- Articolul 20 garantează dreptul la justiție gratuită și accesibilă protejând drepturile, libertățile și interesele cetățenilor
- Articolul 21 garantează dreptul la prezumpția de nevinovăție până la demonstrarea vinovăției în cadrul unui proces judiciar public în cadrul căruia acuzatul trebuie să beneficieze de toate garanțiile necesării apărării
- Articolul 24 garantează dreptul la viață și faptul că nimeni nu poate fi supus torturii sau altor tratamente crude, inumane și degradante
- Articolul 25 garantează inviolabilitatea libertății individuale și securității persoanei, limitează arestul preventiv la 24 de ore, stipulează că arestarea nu se poate face decât în baza unui mandat pentru o durată maximă de 30 de zile și că persoana deținută sau arestată trebuie să fie informată imediat despre motivele deținerii sau arestării. Acuzațiile și motivele deținerii trebuie să fie aduse la cunoștință doar în prezența unui avocat
- Articolul 26 garantează dreptul la apărare și la asistența unui avocat pe perioada procesului

11. http://ec.europa.eu/world/enp/docs/2012_enp_pack/moldova_memo_2011_en.pdf

12. http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/CAT.C.MDA.2_fr.pdf

- Articolele 40-41 garantează libertatea reuniunii și a asocierii inclusiv în organizații sociale și politice
- Articolul 53 garantează oricărei persoane ale cărei drepturi au fost lezate de o autoritate publică, de un act administrativ sau prin nerezolvarea solicitării sale în termenul fixat de lege, obținerea recunoașterii dreptului invocat, anularea actului sau repararea prejudiciului. Articolul 53 dispune responsabilitatea juridică a statului pentru prejudiciile cauzate de erori comise de tribunale pe tot parcursul procedurii penale sau de instanțele judiciare
- Articolul 117 garantează caracterul public al dezbaterilor judiciare. Procesele cu ușile închise sunt permise doar în cazurile stabilite de lege și trebuie să se desfășoare conform cu regulile de procedură.

Este important de subliniat că, în materie de respectare a drepturilor omului, Constituția Republicii Moldova garantează, prin Articolul 4, prioritatea normelor internaționale, convențiilor și tratatelor referitoare la drepturile omului la care Republica Moldova a aderat în fața celor naționale, în caz de conflict, și prevede că “dispozițiile constituționale referitoare la drepturile și libertățile omului sunt interpretate și aplicate în conformitate cu Declarația Universală a Drepturilor Omului și cu pactele și acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte.”

În plus, interdicția torturii și a tratamentelor inumane și degradante este înscrisă în Articolul 24 din Constituție. Această interdicție este ulterior reflectată în cadrul legislativ:

- articolul 166 din Codul penal al Republicii Moldova prevede: ”tortura, adică orice act intenționat care provoacă o durere fizică sau mentală unei persoane sau alte suferințe puternice cu scopul de a obține de la ea sau de la o terță persoană informații sau mărturisiri [...] va fi pedepsită cu închisoare de la 6 la 10 ani și cu privarea dreptului de a ocupa diferite posturi sau de a exercita anumite activități pe o perioadă de la 8 la 12 ani”

Pe 9 septembrie 2012, Guvernul a prezentat Parlamentului un proiect legislativ¹³ ce modifică anumite dispoziții referitoare la tortură. Acest proiect de lege a fost ratificat pe 8 noiembrie 2012 de către parlament. Totuși, în perioada misiunii FIDH încă nu intrase în vigoare. Acest proiect de lege prevede extindere câmpului de aplicare a articolului 166 din Codul penal la toate celelalte tipuri de tratamente sau de pedepse inumane, degradante și care aduc atingere demnității umane. Se prevede și că nu va mai fi posibilă limitarea unei pedepse aflată sub incidența articolului 166 din Codul penal sau pronunțarea unei pedepse cu suspendare.

Printre altele, al doilea alineat din articolul 309 tratează, de asemenea, tortura, dar prevede cazul organizării sau instigării la tortură (pedepsită cu închisoarea de la 3 la 8 ani).

Este de subliniat faptul că, potrivit articolelor 327 și 328 din Codul penal, tortura și ca circumstanță agravantă a excesului de putere sau a excesului de autoritate. Astfel, pare că, în practică, un număr important de plângeri împotriva actelor de tortură sunt judecate în baza articolelor 327 și 328, actele comise nefiind recunoscute ca acte de tortură, așa cum sunt definite în articolul 309. Acesta a fost cazul primelor sentințe date în decembrie 2010.¹⁴

După instituirea unei comisii de luptă împotriva torturii în cadrul biroului Procurorului general, în 2010, 70 de procurori așa-numiți speciali au fost numiți în aceasta nouă structură și sunt responsabili cu anchetele criminale referitoare la acuzații de tortură sau de rele tratamente, în special în cadrul poliției. Aceasta nouă instituție este supusă unor limitări importante, urmări

13. www.parlament.md/LegislationDocument.aspx?Id=f971d70a-f5d5-40dd-86fb-50418b52cf17

14. http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/followup/ngos/NGOsContribution_Moldova97.pdf

ale lipsei independenței *de facto* a procurorilor, ale lipsei unui control efectiv al anchetelor și ale expertizei insuficiente a anchetatorilor specializați.

2. Statutul judecătorilor

Sistemul judiciar din Republica Moldova este alcătuit din judecătorii simple, judecătorii specializate (economice și militare) din curți de apel și din Curtea Supremă de Justiție. Curtea Constituțională nu este parte a sistemului judiciar, ci o instituție independentă de alte autorități publice.

Administrarea justiției este supervizată de Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) ale cărui responsabilități sunt: (i) numirea, promovarea și evaluarea profesională a judecătorilor, (ii) gestionarea problemelor disciplinare și (iii) pregătirea proiectului de buget. Chiar dacă CSM este, oficial, o instituție independentă, este important de menționat că în urma unui amendament privind componența Consiliului Superior al Magistraturii, adoptat în 2009, copozanta politică a instituției a fost mărită astfel încât din 12 membri ai CSM, 3 sunt desemnați *de facto* (Președintele Curții Supreme de Justiție, Ministrul Justiției, Procurorul General), 5 membri în loc de 7 câți erau înainte provin din Adunarea generală a judecătorilor și 4 membri în loc de 2 sunt propuși și aprobați prin majoritate simplă de minim 20 de membri. Așa cum arată și Centrul pentru Drepturile Omului din Republica Moldova, independența CSM este, cel mult, teoretică¹⁵ atât timp cât membri desemnați de puterea executivă și de cea legislativă formează majoritatea având, deci, putere decizională. De aceea, Centrul pentru Drepturile Omului a solicitat Curții Constituționale să se pronunțe asupra constituționalității legii cu privire la CSM nr 947 din 19 iulie 1996. Prin decizia din 26 iulie 2011, Curtea Constituțională a respins cererea de examinare a legii.

Statutul judecătorilor este definit de Constituție și de legea privind statutul judecătorilor, din 26 octombrie 1995. Constituția le garantează independența, imparțialitatea și inamovibilitatea. Președintele numește judecătorii din judecătoriile raionale, pe cei ai curților de apel și a curților specializate, potrivit recomandărilor CSM care selecționează candidații în baza unor criterii obiective precum: absolvirea unei facultăți de drept, absolvirea Institutului Național de Justiție, absența unui cazier judiciar. Cu toate acestea, numeroase instituții au atras atenția asupra existenței unor suspiciuni referitoare la independența justiției și la controlul pe care factorul politic îl exercită asupra acesteia, mai ales ca urmare a componenței CSM.¹⁶

Judecătorii sunt numiți pe o perioadă de cinci ani la finalul căreia sunt eligibili pentru prelungirea mandatului până la vârsta pensionării, cu condiția trecerii unui examen de calificare în funcție. Potrivit sesizărilor Ombudsman-ului, ale American Bar Association și ale Comitetului pentru Drepturile Omului din cadrul ONU¹⁷ chiar dacă inamovibilitatea judecătorilor este unul dintre elementele fundamentale ale independenței sistemului judiciar numirea temporară a acestora nu le garantează independența, dimpotrivă. În observațiile finale referitoare la al doilea raport periodic din 2009, Comitetul a reiterat recomandarea anterioară de revizuire a legislației moldovenești, în conformitate cu paragraful 1 din articolul 14 al Pactului Internațional pentru Drepturi Civile și Politice, astfel încât să garanteze o durată suficient de lungă a mandatului judecătorilor pentru a le asigura independența.

Chiar dacă judecătorii beneficiază de imunitate oferită de funcția oficială, aceasta poate fi retrasă dacă se fac vinovați de pronunțarea unui verdict prin care sunt încălcate drepturile fundamentale și libertățile persoanelor, de activitate criminală sau de prejudicii administrative.

15. Raportul de monitorizare a drepturilor omului în Republica Moldova 2011 http://www.ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/cpdom_raport_2011anexe_0.pdf

16. Raportul de monitorizare a drepturilor omului în Republica Moldova 2011 și Judicial Reform Index for Moldova, American Bar Association, iunie 2009 <http://crjm.org/files/reports/aba.roli.reforma.justitie.2009.eng.pdf>

17. Conform observațiilor finale din raportul periodic din 2009, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/460/92/PDF/G0946092.pdf?OpenElement>

Pentru a da greutate responsabilității disciplinarea a judecătorilor în special în ceea ce privește etica profesională, Republica Moldova a adoptat, la începutul anului 2008, un nou Cod de etică a judecătorului în baza căruia CSM, prin intermediul Colegiului disciplinar, este obligat să supravegheze orice acțiune ce ar putea decredibiliza sistemul judiciar. Majoritatea observatorilor internaționali¹⁸ au apreciat numărul din ce în ce mai mare de măsuri disciplinare: potrivit notei informative a Colegiului Disciplinar din 2011,¹⁹ de la 11 măsuri în 2007 acesta a ajuns la 65 de măsuri în 2011, în special pentru încălcarea principiului imparțialității.

În ciuda acestor progrese, trebuie subliniat că, în practică, suspiciunile privind lipsa independenței judecătorilor și constatarea de către societatea civilă a fenomenului de corupție generalizată în sistemul judiciar rămân predominante. Pe lângă acestea, BERD atrage atenția că audiențele sunt foarte rar publice, iar accesul publicului la deciziile judecătorești rămâne limitat.²⁰ Chestiunea abordării cazurilor de corupție și de trimitere în judecată a autorilor acestora rămâne un punct important din lista de solicitări a CpDO pentru al treilea raport periodic, publicat în 2011.²¹

Durata prea lungă de soluționare a dosarelor rămâne și ea o preocupare majoră deoarece aduce atingere dreptului la justiție și la un proces echitabil, în ciuda revizuirilor Codurilor civil și penal și a procedurii de aplicare a acestora (în aprilie 2011, Parlamentul a adoptat și o lege prin care statul se obligă să ofere despăgubiri pentru daunele pricinuite de nerespectarea dreptului de a obține o sentință într-un termen rezonabil). Potrivit raportului din 2011 al Centrului pentru drepturile omului, din 1655 de reclamații înregistrate, 361 dintre ele se refereau la încălcări ale dreptului la justiție prin întâzieri ale examinării dosarului, prin incapacitatea de a respecta termenul de redactare și de comunicare a deciziilor judecătorești și a celui de înmânare a copiilor după sentințe etc.

18. În special : BERD, Ombudsman-ul, American Association Bar, CpDO

19. http://www.csm.md/files/CDisciplinar/Nota_inform__2011_CD.pdf

20. « Commercial Laws of Moldova - An Assessment by the EBRD » / « Legile comerciale din Republica Moldova – o evaluare a BERD », martie 2011, <http://www.ebrd.com/downloads/sector/legal/moldova.pdf>

21. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/474/13/PDF/G1147413.pdf?OpenElement>

III. Tortura și tratamentele inumane în Republica Moldova astăzi

Această secțiune schițează câteva concluzii referitoare la tortură și la tratamentele inumane și analizează reformele înfăptuite până astăzi în Republica Moldova, bazându-se pe rezultatele misiunii FIDH și pe interviurile acestuia cu experți locali ce activează în domeniul apărării drepturilor omului și în sistemul judiciar.

2009 – 2012 : O practică a torturii curentă și nepedepsită încă

Potrivit statisticilor furnizate de Procuratura Generală privind numărul de anchete deschise în urma plângerilor împotriva relelor tratamente, din puțin peste 1000 de cazuri de tortură înregistrate pe an începând cu 2009 (conform tabelului de mai jos), doar un procentaj foarte mic de plângeri s-a concretizat în deschiderea unei anchete dintre care doar o foarte mică parte s-a sfârșit prin deschiderea procedurilor judiciare.

Dacă în perioada 2009 – 2010 numărul cazurilor de rele tratamente înregistrate a scăzut, creșterea acestuia în 2011 s-ar putea explica prin progresul înregistrărilor acestor cazuri.

Statistici referitoare la anchetarea cazurilor de rele tratamente

An	Cazuri	Nr anchete deschise	Procent al anchetelor raportat la cazuri	Anchete întrerupte dintre cele înregistrate	Procent al anchetelor intrerupte	Proces	Procent al anchetelor finalizate prin proces
2009	992	180	18 %	75	42 %	36	20 %
2010	828	131	16 %	72	55 %	65	50 %
2011	958	108	11 %	92	85 %	36	33 %
2012	485	69	14 %	44	64 %	24	35 %

Potrivit acestor cifre, în 2012, mai mult de jumătate din cazurile de rele tratamente s-ar fi întâmplat în secțiile de poliție (în 54% dintre cazuri, adică 262 de plângeri), 26% în locuri publice și 8% în spații de detenție. Aceste statistici confirmă, deci, că în majoritatea cazurilor poliția este cea acuzată de astfel de practici. Majoritatea cazurilor anchetele sunt întrerupte din lipsa probelor. Procentul mic al finalizării anchetelor printr-un proces indică nu doar imposibilitatea unei anchete eficiente, ci și reticența deschiderii unui dosar care ar incrimina polițiști. Aceste numere nu indică o ameliorare a eficacității anchetelor după 2009.

A) Reformele întreprinse pentru prevenirea torturii și a tratamentelor inumane

1. Instituirea mecanismului național de prevenire a torturii și a tratamentelor inumane

Crearea mecanismului național de prevenire a torturii

Statul este responsabil de aplicarea obligațiilor naționale și internaționale referitoare la respectarea drepturilor omului prin intermediul diferitor organe de exercitare a puterii, inclusiv a celei judiciare. Pentru aceasta în Republica Moldova au fost create, la nivel național, mai multe instituții specializate. Parlamentul însuși dispune de o comisie pentru apărarea drepturilor omului și pentru relații interetnice.

Prevenirea torturii și a tratamentelor inumane este în principal misiunea a două instituții:

- Biroul Procurorului General care trebuie să vegheze la aplicarea legii în centrele de arest preventiv și în închisorile aflate sub autoritatea poliției și a ministerului justiției, în special prin urmăriri judiciare
- Centrul pentru Drepturile Omului (CpDOM) sau Ombudsman-ul, instituit național independent al cărui mandat este promovarea și apărarea drepturilor omului, însărcinat să examineze plângerile persoanelor, să efectueze vizite de anchetă în instituții, să propună amendamente legislative, să comunice public concluziile și să emită recomandări pentru autoritățile publice.

În urma concluziei potrivit căreia majoritatea cazurilor de tortură, tratamente inumane sau degradante se întâmplă în instituțiile de detenție, Parlamentul a votat în iulie 2007 un amendament la legea ce definește statutul Ombudsman-ului stabilind Mecanismul național de prevenire a torturii (MNPT) obligând Centrul pentru Drepturile Omului să efectueze vizite preventive regulate în centrele de detenție. MNPT este susținut financiar de Uniunea Europeană și de PNUD Moldova.

În misiunea de monitorizare Ombudsman-ul este asistat de un Consiliu consultativ, organ creat de CpDOM al cărui regulament de funcționare a fost aprobat de Comisia pentru apărarea drepturilor omului și pentru relații interetnice din Parlament în ianuarie 2008. Începând cu iulie 2011, Consiliul Consultativ este alcătuit din 9 membri.

În 2011, în cadrul MNPT, CpDOM a efectuat 1238 de vizite de prevenire, dintre care 227 efectuate de CpDOM, 16 în colaborare cu Consiliul consultativ și 11 de membri ai Consiliului Consultativ; se constată, astfel, o creștere cu 88% a numărului vizitelor.

Aceasta se explică, în primul rând, prin creșterea numărului vizitelor la comisariatele de poliție, în centrele de arest preventiv și în izolatoarele din închisori. Potrivit CpDOM creșterea frecvenței vizitelor în aceste locuri au dus la o mai bună protecție a deținuților și la micșorarea timpului de reacție a autorităților.

Limite

În ciuda intensificării activității CpDOM și a membrilor Consiliului consultativ, MNPT are, în continuare, o serie de limite ce derivă atât din forma de organizare cât și din ignorarea de către autoritățile vizate a recomandărilor.

Astfel, Ion Guzun, membru al Consiliului consultativ începând din 2011 a menționat în timpul

interviului cu reprezentanții misiunii FIDH două blocaje ale Mecanismului național de prevenire a torturii și a tratamentelor inumane.

Pidici în misiunea observatorilor: potrivit regulamentului de funcționare, membrii Consiliului consultativ au dreptul de a vizita toate locurile de detenție, iar personalul de acolo este obligat să le furnizeze toate informațiile solicitate. Totuși, o serie de polițiști, care a refuzat vizitele nu cunoaște sau pretinde să nu cunoască mandatul membrilor Consiliului consultativ. Astfel, la începutul lui 2012, lui Ion Guzun i-a fost refuzat accesul la un raport medical în timpul uneia dintre vizite. În plus nu a primit permisiunea de a vorbi cu deținuții din izolatoare.

CpDOM s-a lovit de obstacole similare în cadrul vizitelor de pregătire a raportului din 2011 la instituții aflate sub autoritatea ministerului Apărării. Potrivit CpDOM aceste practici sunt un indicator al unei întârzierii a punerii în practică de către organele guvernamentale a obligațiilor asumate prin semnarea Protocolului Facultativ la Convenția împotriva Torturii și altor Tratamente Crude, Inumane și Degradante. CpDOM subliniază cu satisfacție că, în 2011, în timpul vizitelor membrilor săi (în afara Consiliului consultativ) sub autoritatea ministerului de Interne nu a fost întâmpinat nici un obstacol, fapt ce reflectă efortul de comunicare a ministerului pentru implementarea Mecanismului național de prevenire a torturii și a tratamentelor inumane.

Totuși, Ion Guzun, accentuează o serie de disfuncționalități ale Consiliului și ale colaborării cu CpDOM. Anumiți membri au renunțat la statutul de membru din cauza dificultăților inerente misiunii lor, a piedicilor întâlnite pe teren, a lipsei de susținere inclusiv financiară. Acesta consideră regretabil faptul că membrii Consiliului nu au obligația de a redacta câte un raport după fiecare vizită efectuată și că doar CpDOM decide publicarea rapoartelor. Astfel se explică numărul foarte mic de rapoarte care pot fi consultate pe site-ul oficial. După 10 vizite efectuate personal în urma cărora a transmis de fiecare dată câte un raport, doar unul dintre acestea a fost publicat pe portalul CpDOM.

Domnul Guzun a evidențiat și lipsa unei comunicări eficiente între Consiliul consultativ și CpDOM; nu există o întoarcere periodică la cazurile notate în rapoarte, care, de altfel, nici nu sunt obligatoriu aduse la cunoștința autorităților. Acesta a amintit în mod special lipsa de reacție într-un caz deosebit, investigat ca urmare a semnalării detenției arbitrare a lui Eugen Fiodoruc într-un spital de boli psihiatrice, descoperită într-una din vizitele sale.

CpDOM constată slaba implementare a recomandărilor de a pune sub urmărire judiciară autorii încălcării drepturilor omului de către autoritățile îndrituite. În raportul din 2011²², CpDOM notează că din 9 cereri de măsuri disciplinare (2) și de urnărire penală (7), niciuna nu a fost acceptată de autorități.

2. Măsurile luate de Ministerul de Interne

CpDOM salută în raportul din 2011 adoptarea de către Ministerul de Interne a unui plan de acțiune referitor la protejarea drepturilor omului vizând să diminueze incidența cazurilor de tortură și rele tratamente în spațiile de detenție aflate sub jurisdicția poliției. Planul se fundamentează prin următoarele măsuri²³:

- Promovarea mesajului “impunitate zero” în subdiviziunile ministerului
- Respectul procedurii de înregistrare a persoanelor aduse la comisariate (ora de intrare și de sosire)
- Transferul în penitenciare ale tuturor persoanelor aflate în arest preventiv
- Asigurarea că persoanelor arestate le sunt enunțate drepturile, în momentul arestării, și informarea apropiaților despre locul de detenție prevăzut
- Crearea unui registru electronic al persoanelor deținute arestate și condamnate

22. http://www.ombudsman.md/file/RAPOARTE%20PDF/CpDOM_Raport_2011ANEXE.pdf, p.165

23. http://www.ombudsman.md/file/RAPOARTE%20PDF/CpDOM_Raport_2011ANEXE.pdf, p.167

Aceste măsuri derivă din adoptarea Decretului nr 90, din mai 2011, al Parlamentului care stabilește Planul Național de acțiune în domeniul drepturilor omului pentru anii 2011-2014 care conține un capitol distinct referitor la garantarea drepturilor persoanelor private de libertate și la prevenirea și lupta împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente inumane și degradante.

În răspunsul, datând din august 2012, la recomandările emise în urma vizitei din iunie 2011 a reprezentanților Comitetului European pentru Prevenirea Torturii, guvernul de la Chișinău a evidențiat eforturile întreprinse la nivelul Ministerului de Interne pentru a preveni cazurile de tortură și de rele tratamente²⁴ și un număr important de acțiuni menite să alinieze Republica Moldova normelor internaționale în materie de apărare a drepturilor omului:

- Toate persoanele care au de ispășit o pedeapsă și cele aflate în arest preventiv sunt transferate în penitenciare așa cum cer legea și recomandările Comitetului European pentru Prevenirea Torturii
- Promovarea mesajului “toleranță zero” printre toți angajații organelor de urmărire penală rămâne o prioritate pentru Ministerul de Interne. Astfel, au fost introduse numeroase cursuri referitoare la eliminarea cazurilor de tortură în cadrul facultăților de drept și de protecție a ordinii publice. Pe aceeași temă au fost organizate seminarii de formare profesională pentru procurorii, judecătorii și polițiștii care activează în domeniul prevenirii și luptei împotriva torturii. Potrivit reprezentanților Ministerului de Interne, până acum au fost instruiți deja 500 de polițiști, 1000 urmează a fi instruiți în 2013 și încă 2000, în anii următori.
- Aprobarea Dispoziției nr 11/3966 din octombrie 2011 referitoare la modalitățile de explicare a drepturilor persoanelor reținute de poliție sau private de libertate cu scopul de a li se garanta accesul imediat la servicii juridice calificate. Această dispoziție prevede redactarea unui raport la sosirea persoanei private de libertate care să conțină ora, locul și motivul reținerii.
- Adoptarea actului regulamentului intern nr 11/3691 din octombrie 2011 care stipulează necesitatea asigurării unui examen medico-legal în termenul cel mai scurt cu putință, la solicitarea persoanei reținute, în special în cazul în care există leziuni corporale provocate de polițiști.

Deficiențele anumitor reforme au fost, totuși, subliniate. Astfel, Ministerul de Interne este în căutarea unor resurse financiare pentru a construi spații specializate, echipate video, pentru audierea deținuților. Este de notat și lansarea, în aprilie 2011, a unui program susținut de PNUD și de Consiliul Europei prin care se are în vedere monitorizarea video a comisariatelor, a locurilor de detenție, a interogatoriilor și a intrărilor în secțiile de poliție.

În ciuda acestor reforme și a recunoașterii de către autoritățile de la Chișinău a utilizării torturii de către forțele de ordine, accesul la justiție este încă blocat de numeroase piedici.

B) Dificultățile întâmpinate de victime ale torturii și ale relelor tratamente în procesul de justiție

Misiunea FIDH a identificat patru probleme majore legate de accesul la justiție și de dovedirea unui act de tortură sau al unui tratament inuman și degradant:

- Înregistrarea persoanelor plasate în arest preventiv nu se face întotdeauna
- În ciuda reformelor, avocații numiți din oficiu nu sunt întotdeauna în serviciul victimelor
- Expertiza medicală, care ar putea aduce dovezi concrete, nu este întotdeauna efectuată cum se cuvine, în ciuda numeroaselor cursuri de instruire efectuate de organizații

24. <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2012-22-inf-fra.pdf>

nonguvernamentale sau de organizații internaționale astfel încât protocolul de la Istanbul²⁵ să fie aplicat

- Plângerile referitoare la adresa avocaților și a judecătorilor rămân deseori fără răspuns sau sunt urmate de sancțiuni ușoare, creînd un sentiment general de impunitate.

1. Primele ore în comisariate și sprijinul juridic

Înregistrare și prezența unui avocat

Prezența unui avocat trebuie să fie garantată încă de la primele ore de detenție, timpul de redactare a procesului verbal fiind de maxim trei ore. Persoana bănuită nu ar trebui, deci, să fie interogată în acest răstimp dacă nu are apărare.

Potrivit interlocutorilor cu care s-a discutat pe perioada misiunii, în jur de 80% din cazurile de tortură se întâmplă în comisariate²⁶.

Biroul Avocatului Poporului a confirmat că există în continuare persoane aflate în arest preventiv a căror reținere nu este înregistrată. Înregistrarea este primordială deoarece protocolul redactat permite comparația starea persoanei la sosire și cea de la plecare. Ion Guzun, membru al Mecanismului național de prevenire a torturii subliniază, la rândul lui, că acest moment este crucial:

“În primele 6 sau 7 ore se poate întâmpla să nu se facă înregistrarea. Persoanele reținute sunt bătute, apoi sunt eliberate fără examen medical.”

Ion Guzun a explicat misiunii FIDH că deși ar trebui să aibă acces la toate documentele, inclusiv la registrul persoanelor reținute, polițiștii cer mai întâi acordul superiorului de a le furniza, lucru care nu permite reclamarea existenței unor persoane al căror arest nu a fost înregistrat.

Interlocutorii misiunii au fost martori ai numeroase cazuri de arestări și interogări care au avut loc în lipsa unui avocat, acesta din urmă fiind chemat a posteriori. În acest sens, Martin Gramatikov și Nedejda Hriptievski citează cazul unei avocate sunată în timpul nopții și chemate a doua zi dimineață să semneze procesul verbal al unui interogatoriu²⁷.

Avocații ong-ului Ambasada Drepturilor Omului au confirmat recurența acestui tip de practici în cazul avocaților numiți din oficiu. Totuși, potrivit lor, în ultimii ani aceste practici s-au diminuat. Veaceslav Turcan, avocat și director al Ambasadei Drepturilor Omului, a explicat tehnicile utilizate pentru disimularea cazurilor persoanelor care au fost maltratate în timpul detenției preventive și pentru amânarea asistenței juridice:

“Dacă este un avocat numit din oficiu, nu este sigur că va merge să caute victima. Dacă este serios va încerca să o găsească, dar polițiștii pot să îl inducă în eroare sau să-i ceară să revină mai târziu. Căutarea poate dura mult timp (în care e nevoie de obținerea tuturor autorizațiilor necesare, dacă avocatul le cere...”²⁸

Eficiența și eșecul asistenței juridice

Legea privind asistența juridică adoptată în 2007 și intrată în vigoare în 2008 a adus schimbări în sistemul juridic, în special un mai mare grad de independență avocaților care nu au mai fost numiți de organele de anchetă penală și nici de tribunale.

25. Manual pentru anchetarea eficientă a torturii și a altor tratamente crude, inumane sau degradante, 2005: http://www2.ohchr.org/french/about/publications/docs/8rev1_fr.pdf

26. Interiu cu Vladislav Gribnicea, Centrul pentru resurse legale și cu Ludmila Popovici de la ONG-ul MEMORIA

27. *Impact Assessment of the Moldovan Law on State Guaranteed Legal Aid*, Martin Gramatikov and Nadejda Hriptievski, http://www.soros.md/files/publications/documents/LAA%20Assessment_en_0.pdf

28. Interviu cu misiunea FIDH

Asistența juridică este alcătuită din două pachete: asistență primară ce permite furnizarea de informații juridice și ajutor calificat incluzând consultări legale și reprezentare în fața oricăror organe judiciare. Un avocat care vrea să ofere asistență juridică trebuie să depună o cerere la Consiliul Național pentru Asistență Juridică prin care solicită participarea la mecanismul de asistență juridică, o copie a acestor de identitate și a licenței de avocat. Potrivit lui Martin Gramatkov și Nadejdei Hriptievschi “*sunt condiții foarte ușor de îndeplinit deci, teoretic, fiecare candidat este admis*”²⁹

Începând cu 2009, avocații numiți din oficiu trebuie să predea un raport despre cazurile pe care le-au asistat. Totuși, în ciuda acestor noi reguli, problemele privind eficiența sprijinului juridic oferit de anumiți avocați persistă, chiar dacă este cauzat de absența motivației personale, de independența sau de dificultatea a fi sancționați.

Una dintre dificultățile identificate de interlocutorii misiunii FIDH este calitatea slabă a asistenței juridice, mai ales în cazurile de recurs, cauzată de lipsa pregătirii avocaților din oficiu care, deseori, se prezintă în ziua procesului fără a fi pregătit înainte cazul.³⁰

Două probleme majore în ceea ce privește calitatea și eficacitatea asistenței juridice sunt: concentrarea avocaților în Chișinău de unde rezultă și dificultățile de a găsi avocați calificați în provincie. Informațiile Centrului național pentru asistență juridică vin să confirme acest dezechilibru³¹.

Nu în ultimul rând, salariul este un factor demotivant pentru avocații numiți din oficiu. Aceștia sunt remunerați potrivit unei grile salariale al cărui maxim este de 200 de lei (aproape 12 euro) pe zi, maxim ce poate fi depășit în cazul oferirii de asistență pentru mai mult de 5 cazuri pe zi.

În ciuda schimbărilor aduse de legea privind asistența juridică, din 2007, legăturile dintre avocați și polițiști sunt bine cunoscute, avocații recunoscuți drept concilianți fiind deseori “recomandați” de polițiști. Nicolae Bairactari, audiat de misiune, a subliniat problemele cu care s-a confruntat în timpul arestului din noapte de 7 spre 8 aprilie 2009, atunci când un avocat numit din oficiu a asistat la interogatoriu³²:

“Mi-a spus că pentru a putea ieși, ar fi mai bine să recunosc tot. I-am povestit cum am ajuns la Chișinău, dar el mi-a spus să semnez toate documentele care mă acuzau. [...] Mi-a sunat părinții și le-a cerut 5 000 de lei (300 de euro) motivând că riscam să fiu condamnat la 15 ani de închisoare. Mai târziu tata mi-a spus că avocatul lua banii de la familiile care așteptau afară și că, apoi, dispărea. Tata a cerut să fiu eliberat înainte de a plăti [...] Am depus plângere împotriva lui, dar continuă să practice avocatura.”

Deoarece toți avocații sunt membri ai Uniunii Avocaților din Moldova, deciziile privind problema vizată trebuie luate anume de către această instituție.

Dificultăți în sancționarea avocaților corupți

Uniunea Avocaților dispune de o comisie de etică și de disciplină, însărcinată cu examinarea plângerilor împotriva avocaților. Aceasta este alcătuită din 11 membri. Totuși, mai mulți interlocutori au reclamat pasivitatea, numărul mic de cazuri admise pentru examinare, numărul extrem de mic al retragerii licenței acelor avocați. Astfel, potrivit cifrelor furnizate Fundației Soros Molova, în mai 2011, de către Consiliul uniunii avocaților, între mai 2009 și mai 2010

29. Id. p.23

30. Interviu cu Vladislav Gribnicea, Centrul de Resurse Legale din Republica Moldova

31. Site-ul Consiliului național pentru asistență juridică <http://www.cnaajgs.md/en/legal-aid-providers.html>

32. Întâlnit cu ocazia deplasării la Chișinău a misiunii FIDH

comisia a examinat 179 de plângeri, dintre care doar două au fost admise; în perioada mai 2010 - mai 2011, doar 10 plângeri au fost admise dintr-un total de 192³³.

La dificultatea victimelor de a beneficia de asistență juridică de calitate se adaugă și aceea a probității expertizei medicale căreia îi pot fi supuși în cazuri de violență.

2. Expertiza medicală în locurile de detenție provizorie

Modificarea concluziilor medicale

Fiecare persoană arestată trebuie să fie examinată de un medic pentru a putea semnala orice eventual semn vizibil de tortură. Rapoartele medico-legale sunt o dovadă ce poate fi utilizată în cazul unui proces. Un avocat poate solicita o expertiză medico-legală alternativă. Medicii care efectuează expertize în locurile de detenție nu sunt legați de departamentul de expertize medico-legale.

Totuși, interlocutorii cu care s-a discutat în cadrul misiunii FIDH au reclamat modificarea concluziilor medicale. Vitalie Zama, avocat și membru al ONG-ulu Avocați pentru Drepturile Omului insistă asupra responsabilității medicilor care își schimbă concluziile medicale. El citează o plângere înaintată Curții Europene a Drepturilor Omului pe acest subiect și absența sancționării medicilor responsabili după decizia CEDO.

Cazul lui Leonid Ghimp, pe care CEDO a dat un verdict final în ianuarie 2013³⁴ este exemplar și pentru imprecizia expertizelor medicale. Leonid Ghimp, potrivit rapoartelor poliției, a fost găsit beat nu departe de secția de poliție Ciocana – unde, potrivit apropiaților săi ar fi fost dus de un taxi – în seara zilei de 10 decembrie 2005. Bătut în secția de poliție, el a fost eliberat a doua zi la ora 11 și s-a întors acasă de unde a fost internat de urgență în seara aceleiași zile. A decedat pe 12 decembrie la ora 6:35. Primele două autopsii și rapoartele medico-legale, date 23 ianuarie 2006, respectiv 31 mai 2006 au stabilit cauza morții ca fiind lovituri cu un obiect contondent. Pe 9 iulie 2007, curtea de sector din Ciocana a condamnat polițiștii vinovați pentru aceste rele tratamente. Totuși, au fost achitați pe 6 iunie 2008, după ce unul dintre experții medicali și-a retractat cele declarate pe 31 mai 2006, afirmând că rănilor care au condus la decesul lui Leonid Ghimp ar fi fost provocate înainte de detenție, adică între 9 decembrie, ora 6:35, și 10 decembrie, 2005, ora 6:35. Curtea de apel a solicitat o altă expertiză medicală care a confirmat în raportul din 1 noiembrie 2010 ultimele declarații ale expertului medical, ajuns, între timp, doctor-șef la Institutul medico-legal.

Un alt caz mai recent este cel al decesului lui Valeriu Boboc, emblematic pentru violențele care au marcat alegerile parlamentare din aprilie 2009. În noaptea de 7 spre 8 aprilie 2009, tânărul care manifesta împotriva fraudei electorale ar fi decedat, potrivit poliției, în urma inhalării unui gaz toxic. Or, autopsia efectuată la o zi după deces a evidențiat numeroase răni, coatele fracturate și o hemoragie internă. Pe 15 iunie 2009, corpul a fost exhumat pentru a permite un nou examen medico-legal, la cererea familiei. Un expert britanic a concluzionat faptul că la originea decesului au stat lovituri aplicate probabil cu patul pistoalelor. La un an după deces, Valeriu Boboc a fost decorat postum, prin decret prezidențial, cu Ordinul Republican și pe 6 aprilie 2010 parchetul a anunțat arestarea criminalului, un membru al comisariatului de poliție, fără a da mai multe detalii.

Potrivit Ambasadei Drepturilor Omului, avocații pot apela la un expert medical independent.³⁵ Dar, în realitate, o astfel de expertiză este foarte greu de obținut fără acordul direct al

33. Citat în CAPE Ed. et Zaza Nomoradze (coord.), *Effective Criminal Defence in Eastern Europe*, Legal Aid Reformers Network Soros Foundation-Moldova, p. 329

34. Cazul Ghimp and others v. the Republic of Moldova este disponibil în limba engleză: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-114099>

35. Articolul 142 din Codul de procedură penală

Parchetului³⁶. Ludmila Popovici, directoare a Memoria³⁷, ONG care se ocupă de reabilitarea victimelor torturii insistă asupra importanței expertizei medicale, fără de care, este foarte dificil de a aduce un dosar în fața justiției. Potrivit ei, Parchetul continuă să ignore exemenle medicale independente.

Este, în același timp, extrem de important ca expertiza medicală să fie efectuată rapid pentru a putea fi utilizată. Astfel, Thomas Sergei, deținut în închisoarea Lipcani, a depus o plângere pe lângă Parchetul General la începutul anului 2013 pentru relele tratamente la care l-au supus ceilalți deținuți. Plângerea sa nu a avut nici o urmare deoarece examinarea medico-legală a avut loc la două săptămâni după ce a fost bătut. Potrivit directorului Serviciului medico-legal, Ion Guvsinov, erorile expertizelor din trecut ar proveni, în primul rând, din lipsa de experiență a experților medicali care în prezent cunosc mult mai bine protocolul de la Istanbul. În acest sens, PNUD finanțează cursuri de formare, efort la care participă și ONG-urile.

Teama de a semnalat relele tratamente

Victimelor relelor tratamente le este, deseori, teamă să depună mărturie împotriva agresorilor. Astfel, Nicolae Bairactari care, în ciuda urmelor evidente, nu a semnalat relele tratamente la care a fost supus în timpul transferului în centrul de detenție provizorie SIZO nr.13, a povestit misiunii:

*“Noaptea, ne-au dat afară din cameră. În curte erau polițiști cu câini și bâte, care ne-au lovit iar. Am fost dus în alt loc, am înțeles ulterior că era vorba despre SIZO nr.13, unde am fost scoși cu lovituri de bâte. Mi s-a făcut un examen medical. Medicul mi-a spus că am vântătai pe spate, dar nu am vrut să depun plângere, îmi era frică, tuturor ne era frică”.*³⁸

3. Imunitatea judecătorilor

Doar Consiliul Superior al Magistraturii este abilitat să-și dea acordul începerii urmăririi penale și să ceară interpelarea sau arestarea unui judecător pentru o crimă gravă.

Centrul pentru Resurse Legale³⁹ subliniază că după 2001 pe numele vreunui judecător nu a fost declanșată nici o urmărire pentru cazuri de corupție. Este posibilă depunerea unei plângeri în urma conducerii unui proceduri judiciare într-o manieră nepotrivită. Totuși, majoritatea acestor plângeri nu trec de primul filtru efectuat de președintele CSM, nefiind, deci, transmise comisiilor disciplinare.

Potrivit lui Nicolae Bairactari, după 7 aprilie 2009 au fost depuse numeroase astfel de plângeri după ce judecătorii s-au deplasat la comisariate și au ținut ședințele de judecată cu ușile închise:

*“Holurile erau pline, aproape că nu era posibil să treci – m-au dus într-o cameră unde erau un judecător, adjunctul lui, un avocat și un procuror. Mi-au înmânat o foaie pe care scria că detenția mi-a fost prelungită cu 30 de zile.”*⁴⁰

36. Feasibility study on the forensic infrastructure in the Republic of Moldova and Findings of the external audit of the Centre of Forensic Medicine of Ministry of Health of the Republic of Moldova, December 2011, UNDP and EU, p.67

37. Întâlnită în timpul misiunii

38. Interviu în timpul misiunii

39. Tortura și tratamentele inumane în Moldova. Centru de Resurse Juridice. Briefing pentru runda a II-a a Dialogului Moldova – UE privind Drepturile Omului, 24 aprilie 2012

40. Interviu în timpul misiunii

C) Un bilanț moderat în 2012

1. Numărul mic al condamnărilor după evenimentele din aprilie 2009 consolidează impunitatea autorilor actelor de tortură

Un număr infim de polițiști au fost condamnați în urma violențelor post-electorale din aprilie 2009, în timpul cărora, cu ocazia interpelării sau a plasării în arest preventiv a manifestanților au avut loc tratamente inumane și degradante. De altfel, cea mai mare parte a polițiștilor inculpați a fost acuzată de “abuz de putere” și nu de tortură.

Există puține statistici referitoare la aceste urmăriri. Potrivit unei publicații Promo-LEX,⁴¹ în decembrie 2010, doi polițiști condamnați la doi respectiv patru ani de închisoare au fost achitați, în cele din urmă, de Curtea de Apel din Chișinău. Pe 4 mai 2011, alți trei polițiști au fost condamnați pentru abuz de putere la doi ani de închisoare cu suspendare. Pe 15 iulie 2011 doi polițiști au fost condamnați pentru tortură la 5 și 6 ani de închisoare. În total pe 17 aprilie 2012, din 58 de cazuri examinate sub acuzația de rele tratamente, 19 polițiști au fost achitați și doar 7 condamnați.⁴²

Acest număr redus al condamnărilor pare foarte mic în raport cu persoanele despre care se presupune că au fost maltratate, în special în timpul interogatoriilor, așa cum a precizat Nicolae Bairactari, arestat după manifestațiile din 7 aprilie 2009:

“Am luat un microbuz pentru a mă întoarce acasă unde erau atât părinții cât și bunicii...Am fost arestat de oameni cu fața acoperită care au urcat în microbuz înarmați cu pistoale și arme automate și ne-au spus că dacă vreunul dintre noi mișcă, vor trage [...]. Am ajuns într-o curte rotundă fără să știm unde anume suntem. Trebuia să ieșim cu mâinile sus și fiecare dintre noi a primit o lovitură de bătă în spate. A trebuit să rămânem în picioare patru sau cinci ore, cu fața la perete; era foarte frig, aveam mâinile și picioarele înghețate, iar de îndată ce vedeau că mișcăm ne loveau iar în spate [...] Oamenii erau aduși înăuntru unul câte unul pe o ușă care era imediat închisă în spatele lor – auzeam zgomotul. Când mi-a venit rândul, m-au împins pe un coridor de-o parte și de alta căruia stăteau șase oameni – am încercat să-mi acopăr capul pentru a mă proteja de loviturile primite. La capătul culoarului stătea un bărbat solid, cu mustață care avea o bătă albă foarte lungă cu care m-a lovit până am căzut pe spate. [...] Într-un alt birou m-au lovit iar, m-au obligat să mă dezbrac și să fac genoflexiuni.”⁴³

După 2009, strategia acestor victime ale violențelor pentru a obține despăgubiri a fost de a deschide un dosar civil și unul penal astfel încât, fie că e vorba de fostul ministru de interne sau directorul comisarierilor, responsabilii să plătească. Totuși, 3 ani după, procesul încă nu a avut loc, fiind amânat de trei ori, motivația oficială fiind îmbolnăvirea acuzaților sau a judecătorilor.

Singurul rezultat obținut pe moment este o condamnare civilă cu plata unei despăgubiri de 55 000 de lei (aproximativ 3300 euro), acordată în cele din urmă de Curtea Supremă, după ce în primă instanță a fost acordată o despăgubire de 80 000 de lei, iar la apel de 5 000 lei.

2. În ciuda creșterii numărului plângerilor, anchetele privind cazurile de tortură sunt rare

Plângerile împotriva relexelor tratamente aplicate de polițiști pot fi adersate direct ministerului de Interne și ulterior trimise departamentului de siguranță și anchete interne. Aceste anchete se pot solda cu sancțiuni disciplinare și în cazul unor dovezi clare, ministerul de Interne le poate transmite, mai departe, Parchetului.

41. Raport Drepturile Omului în Moldova 2009-2010, Promo-LEX, Chisinau 2011 (p.391)

42. Tortura și tratamentele inumane în Moldova. Centru de Resurse Juridice. Briefing pentru runda a II-a a Dialogului Moldova – UE privind Drepturile Omului, 24 aprilie 2012

43. Interviu în timpul misiunii

Totuși, puține plângeri s-au concretizat în urmăriri judiciare. Astfel, în primul trimestru al anului 2012, au fost înregistrate 159 de plângeri dintre care 12 referitoare la rele tratamente aplicate de funcționarii ministerului de Interne. Dintre acestea un singur caz a fost confirmat, iar polițistul în cauză, sancționat.⁴⁴ Dintre celelalte 11 trimise parchetului, 10 sunt în curs de examinare. Mai departe, în 2011, au fost depuse 958 de plângeri și doar 108 s-au terminat cu începerea unei urmăriri penale, dintre care 28 pentru tortură (art. 309), 58 pentru abuz de putere (art.328), 19 pentru acte de violență împotriva unui membru al forțelor armate și 3 pentru abuz sau exces de putere sau eșec în exercitarea autorității(art.370).⁴⁵ Doar 36 din aceste dosare au făcut obiectul unor urmăriri judiciare. În cursul primului semestru din 2012, au fost înregistrate 526 de plângeri (inclusiv plângerile înregistrate în 2011, dar încă nesoluționate). Printre ele:

- în 388 de cazuri a fost comunicată încetarea urmăriri penale
- în 68 de cazuri a fost începută urmărirea penală
- în 70 de cazuri, la 01.07.2012, anchetele interne erau încă în curs de desfășurare

Cele 68 de cazuri sunt au fost repartizate după cum urmează:

- în virtutea articolului 309/1 – 29 de dosare penale
- în virtutea articolului 328 alin (2), (3) – 25 de dosare penale
- în virtutea articolului 368 (violente fizice aplicate subalternilor în cadrul armatei) – 13 dosare penale⁴⁶

Numărul mic al deschiderii procedurilor judiciare este cauzat de insuficienta cercetare a dosarelor pentru a obține toate probele necesare demonstrării încălcării articolului 3 din Convenția europeană a drepturilor omului⁴⁷. Rata mare a achitărilor nu poate decât să creeze un sentiment de impunitate autorilor acestor acte de tortură care se simt feriți de orice sancțiune.

În general, actele de tortură și tratamentele inumane și degradante au tendința de a se întâmpla în cazurile de arest preventiv din comisariate mai degrabă decât în locuri de detenție unde numărul plângerilor împotriva relelor tratamente este inferior. Chiar dacă guvernul moldovean a întreprins reforme ale sistemului penitenciar în conformitate cu normele europene, încă există deficiențe în felul în care sunt tratați deținuții.

D) Condițiile de detenție

În timpul misiunii FIDH numărul deținuților era de 6521 repartizați în 18 penitenciare aflate sub controlul ministerului Justiției.

Articolul 72 din Codul Penal împarte spenitenciarele în care sunt executate pedepsele în trei categorii:

- închisorile deschise, pentru infracțiuni comise prin imprudență (neintenționate)
- închisorile semi-închise pentru infracțiuni intenționate dar de gravitate redusă (maxim 2 ani de detenție), de gravitate medie (maxim 5 ani de detenție) sau grave
- închisori de tip închis pentru persoanele condamnate pentru infracțiuni extrem de grave (mai mult de 15 ani de detenție) și excepționale (detenție pe viață), dar și pentru recidiviști

44. CPT/inf(2012)22 Răspunsul Guvernului Republicii Moldova la raportul Comitetului european pentru prevenirea torturii și a altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante (CPT0) relativă la vizita efectuată în Republica Moldova în perioada 1-10 iunie 2011 <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2012-22-inf-fra.pdf>

45. Idem

46. Idem

47. Mătășaru și Savițchi c. Moldova, (nr.38281/08), Hotărâre din 2 noiembrie 2010

Bucătărie din lemn în instituția penitenciară din Lipcani.

Baie în instituția penitenciară din Lipcani.

1. Vizita celor trei penitenciare

Misiunea FIDH, însoțită de un membru al Centrului pentru drepturile omului, a putut să viziteze **trei penitenciare** în trei locuri diferite, **dintre care unul pentru femei și unul pentru adulți și minori.**

Închisoarea nr. 7 pentru femei, de la Rusca se află în raionul Hîncești și adăpostește 290 de deținuți dintre care 2/3 în regim normal și 1/3 în regim “inițial” (regim de detenție caracterizat printr-o serie de libertăți și avantaje – posibilitatea de a se plimba libere și de a utiliza bani în incinta închisorii). Această clădire a putut fi renovată grație cooperării dintre, pe de o parte, departamentul penitenciarelor și ministerul Justiției și, pe de altă parte, Agenția Elvețiană de Cooperare și Dezvoltare și ONG-ul Caritas. În consecință, deținuții în regim normal sunt repartizați pe trei etaje, între două și șase în celulă, și au acces la un bloc sanitar unde au acces la o cadă și la 6 dușuri. Potrivit unei deținute de la primul etaj aceste instalații nu fac față dacă toate dușurile sunt pornite; au apă caldă de două ori pe săptămână, iar când nu au trebuie să-și încălzească în celulă. Sosirea misiunii în fiecare dintre locurile din închisoare a fost întâmpinată de un miros sulfuros provenind din canalizare. Deținuții au precizat că, pentru a elimina acest miros, apa trebuie lăsată să decanteze mai mult timp.

La parterul clădirii sunt deținuții “în regim inițial” repartizați câte patru în celulă și care au dreptul la două ore de plimbare în fiecare zi, una dimineața și una seara. Tot aici se găsesc celule similare pentru deținuții care au încălcat regulile închisorii. Într-una dintre celulele vizitate de misiune erau prezente trei tinere condamnate pentru prima dată și o femeie în vârstă, recidivistă, condamnată pentru a doua oară. Or, există obligativitatea de a separa recidivistele de cele aflate la prima abatere în prima parte a Codului de procedură penală și civilă al Republicii Moldova: ”persoanele condamnate pentru prima dată trebuie să fie separate de cele care au mai fost condamnate și au executat o sentință cu închisoare, având cazier judiciar.”

O a doua clădire adăpostește cabinetul medical, deținuții și copiii lor, aceștia putând sta cu mamele lor până la vârsta de trei ani și jumătate.

Închisoarea nr. 2 din Lipcani este situată în raionul Briceni, adăpostește 90 de deținuți divizați în două clădiri învechite, una pentru adulți și cealaltă pentru minori și tineri până la vârsta de 23 de ani. Din 37 de tineri, 17 sunt minori. Clădirea pentru adulți adăpostește și deținuți în regim deschis. Câțiva deținuți se află în regim închis din cauza trecutului – de exemplu, sunt foști membri ai forștelor de ordine și pot deveni victime ale violențelor dacă ar întâlni ceilalți deținuți.

Autoritățile închisorii au asigurat membrii misiunii că adulții și tinerii nu se întâlnesc niciodată. Primii “iau masa într-o sală aflată la primul etaj al clădirii lor unde le este adusă mâncarea pregătită în cealaltă clădire, în timp ce tinerii iau masa într-o sală de lângă bucătărie”.

În această închisoare celulele sunt foarte mari, de exemplu 15 deținuți împart un spațiu de 66 de metri pătrați, în timp ce pentru 20 de deținuți celula măsoară 90 de metri pătrați. Cele trei dormitoare ale tinerilor deținuți sunt într-o stare extrem de proastă: podeaua este din beton, paturile sunt înșirate de-a lungul pereților, nu există nici un dulap, etajeră sau masă, doar câțiva deținuți având noptiere. Această penurie era cauzată de “lucrări recente”, potrivit directorului închisorii.

În ceea ce privește instalațiile sanitare, sunt extrem de învechite; în clădirea adulților nu există decât o “toaletă” formată din toalete turcești și dintr-o chivetă la parter pentru toți deținuții, completată de toalete în exterior. Toate aceste instalații se află într-o stare deplorabilă. În altă clădire există și câteva dușuri colective renovate de un ONG din străinătate, la care deținuții au acces o dată pe săptămână. Totuși, nu există nici un paravan în dușuri, deci nu e garantat un minim de intimitate.

Închisoarea nr. 18 din Brănești, situată în raionul Orhei, adăpostește 500 de deținuți. Au fost efectuate reparații capitale atât ale celulelor cât și ale spațiilor comune: sala de mese, sala de sport, camere pentru vizite prelungite, unde deținuții își pot întâlni familia.

2. Violențe împotriva deținuților

Reclamații și cereri de transfer ale deținuților

Ludmila Popovici, directoarea ONG-ului Memoria a efectuat o anchetă pe lângă tinerii deținuți și pe lângă cei minori de unde reiese că gardienii au o mare putere de decizie de care uneori abuzează.

În 2012, deținuții au trimis 14 plângeri, dintre care 12 au fost înaintate Procuraturii Generale. Acesta nu a deschis decât două anchete ce proveneau din penitenciarul nr 13 și priveau violențe comise împotriva femeilor. Una dintre ele s-a finalizat printr-o condamnare pronunțată la 7 decembrie 2012⁴⁸. Este vorba despre un angajat al penitenciarului nr 13 care în primă instanță a fost retrogradat și transferat la închisoarea nr. 5 și, în cele din urmă, a fost condamnat (Articolul 328 din Codul Penal al Republicii Moldova) pentru abuz de autoritate cu comportament violent, la un an de închisoare cu interdicția de a-și exercita profesia pentru trei ani.

Potrivit interlocutorilor misiunii, majoritatea plângerilor se referă la condițiile de detenție și la cererile de schimbare a penitenciarului. Totuși, pentru Departamentul penitenciarelor, aceste cereri sunt deseori “nejustificate” ținând cont de dimensiunea teritoriului Republicii Moldova și sunt catalogate ca “turism carceral”. Astfel, cererile de mutare în alt penitenciar rămân fără răspuns, cu excepția celor în care sunt invocate cauze medicale. Deținuții de la Lipcani s-au plâns misiunii FIDH că nu pot fi transferați în alte penitenciare ca, de exemplu, cele din apropierea domiciliului

Toaletă
exterioară
în instituția
penitenciară din
Lipcani.

lor sau atunci când sunt în conflict cu alți deținuți sau pentru alte motive personale. De exemplu, deținutul T., fost polițist, s-a plâns că administrația nu ia în considerare nici una dintre cererile de transfer motivate de faptul că este agresat permanent de ceilalți deținuți. A fost bătut când părinții lui nu au trimis la timp 9 000 de lei (aproximativ 600 de euro) pentru “contul comun” impus de comunitatea infracțională din închisoare care, de fapt, trebuia să fie depuși în contul întreprinderii care furnizează lemne închisorii. Chitanța de depunere obținută de mama deținutului este aproape inutilizabilă pentru denunțarea racketului cărui îi este victimă.

Potrivit administrației, transferul său este imposibil deoarece penitenciarul de la Lipcani esre singurul unde foștii funcționari ai structurilor de menținere a ordinii publice își pot ispăși pedeapsa.

Posibilitatea de a fi izolat din rațiuni de securitate

Schimbarea celulei poate fi făcută la cererea deținuților dacă aceasta este justificată de nevoie de securitate personală. Administrația penitenciară poate lua ea însăși decizia transferului din celulă în caz de conflict între deținuți, știut fiind faptul că spațiile largi favorizează apariția conflictelor între deținuți.

48. http://ru.publika.md/link_714911.html

În răspunsul la raportul Comitetului european pentru prevenirea torturii și a tratamentelor inumane și degradante,⁴⁹ guvernul Republicii Moldova a evaluat la 532 numărul deținuților care au solicitat întărirea pazei din următoarele cauze:

- conflicte între deținuți
- furtul obiectelor sau al altor bunuri
- neadaptarea la condițiile de detenție și la numărul de deținuți din celulă
- datorii la alți deținuți
- colaborarea cu justiția

Totuși, atunci când o cerere de protecție este acordată, deținutul ajunge să fie plasat într-o celulă disciplinară împreună cu alți trei deținuți, așa cum a observat misiunea FIDH în închisoarea din Brănești, până când cere întoarcerea în celulele colective.

3. Funcționarea internă

Lipsa de ocupație a tinerilor deținuți de la Lipcani

Potrivit responsabilului de acest loc de detenție, tineri deținuți au acces la două terenuri de sport în aer liber, potrivit unui orar precis, la o sală de sport interioară, la o sală de jocuri și la o bibliotecă.

Însă, în timpul vizitei misiunii FIDH, care a avut loc dimineața, tinerii au dat impresia că sunt, mai degrabă, lipsiți de ocupație, cu excepția a doi dintre ei care se aflau în biblioteca mică și deloc atrăgătoare, în timp ce alții erau fie afară, fie dormitoare.

În ceea ce privește educația, 12 educatori sunt responsabili cu predarea cursurilor, însă nici unul dintre ei nu este profesor, ci aparțin toți administrației carcerale. În dormitoare nu era nici un indicator al studiului (cărți, caiete...).

Într-un atelier se pot urma cursuri de tâmplărie, dar având în vedere dimensiunile mici ale acestuia, doar patru persoane erau acolo în timpul vizitei misiunii.

Munca în închisori

Pe lângă educație, anumiți deținuți muncesc, ceea ce le permite obținerea unui venit, lucru cu atât mai important, mai ales pentru cei mai vulnerabili social care nu beneficiază de ajutorul financiar al apropiaților.

În închisoarea de la Rusca femeile muncesc în atelierul de croitorie în timp ce deținuții de la Lipcani muncesc la câmp. La Brănești, deținuții muncesc într-o carieră de piatră și la vie. Munca deținuților, inclusiv cea din interiorul penitenciarelor, ca cea din bucătărie, este remunerată cu 75 de lei pe zi (aproximativ 5 euro) și oferă posibilitatea reducerii pedepsei. Potrivit Codului de executare este posibil ca trei

Sala de sport în instituția penitenciară din Lipcani

49. <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2012-22-inf-fra.htm>

zile lucrate să reducă pedeapsa cu patru zile,⁵⁰ iar deținuții care lucrează la câmp sau în condiții dificile sau periculoase, potrivit unei liste prestabilite, pot beneficia de o reducere de trei zile a pedepsei pentru două zile lucrate.

Totuși, din cauza mijloacelor puse la dispoziție de stat, nu toți deținuții care doresc să muncească au această posibilitate. De fapt, alocarea unui loc de muncă a devenit o formă de încurajare pentru deținuții care au un comportament dezirabil. Cei care încalcă regulile de conduită din închisoare sunt privați de dreptul la muncă.

În închisoarea de la Rusca, o tânără deținută sancționată, s-a plâns că în lipsa unor venituri din afară, nu poate cumpăra săpun de la magazinul din închisoare unde sunt vândute bunuri de primă necesitate și unde deținutele pot face comezi. Deținutele sunt dependente de ceea ce primesc de acasă, ajutoare umanitare primind doar extrem de rar. De exemplu, femeile nu primesc decât 6 absorbante igienice pe lună. Toate deținutele poartă hainele personale și câteva dintre ele au evidențiat faptul că nu-și pot cumpăra haine decât cu ajutorul ONG-urilor.

De altfel, deținutele de la Rusca au semnalat că haine speciale nu au fost oferite celor ce lucrează în ateliere decât de foarte puțin timp.

Pachete și vizite

Nu există o limită impusă pentru pachetele primite de acasă, nici în ceea ce privește greutatea nici în ceea ce privește frecvența, mai puțin în cazul mutării în izolator unde acestea nu sunt permise.

Vizitele lungi, de 72 de ore, nu sunt autorizate decât de 4 ori pe an și doar pentru consort sau pentru copii. La acestea se pot adăuga încă două, în cazul unui comportament adecvat.

În închisorile pentru femei se organizează de două ori pe an “ziua porților deschise” astfel încât familiile să se poată reuni. Copiii deținuților, pasați în orfelinat, își vizitează mama o dată la 6 luni.

Izolatoare și sancțiuni

Izolatoarele din cele trei închisori vizitate sunt asemănător de vetuste. Sunt dotate cu două planșe din fier agățate de zid cu lanțuri, care pe timpul zilei trebuie ridicate. În închisoarea de la Lipcani, în aceste celule, saltelele sunt scoase la 6 dimineața și sunt aduse înapoi la ora 22. Durata maximă de izolare este 7 zile consecutive pentru minori și 15 zile pentru adulți.

La închisoarea din Brănești izolatoarele erau în curs de renovare și urmau să fie renovate și cele de la Rusca. În total, 12 femei au fost trimise acolo pe parcursul anului. De regulă, se folosesc alte sancțiuni, cum ar fi neremunerarea orelor de muncă, ceea ce poate fi calificat drept muncă forțată, lucru interzis prin articolul 1 al Convenției 105 a OIT privind abolirea muncii forțate.

4. Accesul la îngrijiri medicale și psihologice

Serviciul medical din penitenciare depinde de Ministerul Justiției. Membrii misiunii au fost asigurați că fiecare penitenciar dispune de un psiholog, un medic și un stomatolog. Fiecare deținut adus în penitenciar este supus, mai întâi, unui examen medical și stă în carantină timp de 15 zile. Persoanele care suferă de tuberculoză sunt separate de celelalte.

Accesul la îngrijiri medicale

În închisorile de la Rusca și Brănești, cel puțin un medic este prezent în timpul zilei (de la 9 la 17), iar în caz de necesitate nocturnă, este sunat serviciul de urgență. În penitenciarul de la

50. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=336538&lang=2>

Lipcani, în timpul vizitei misiunii FIDH, nu era prezentă decât o infirmieră.

Serviciile medicale sunt, în mod vizibil, precare; nu există nici o aparatură care ar putea permite îngrijire dinților sau efectuarea unor radiografii. Această precaritate la care se adaugă și lipsa informării au stat la baza creșterii numărului prizonierilor infestați cu HIV: între 1998 și 2008, numărul a crescut de la 6 la 168. În închisoarea de la Rusca un ginecolog efectuează vizite medicale o dată pe săptămâna, ceea ce pare puțin raportat la numărul deținuților. În plus, oferirea de medicamente adecvate este limitată. Unul dintre deținuți le-a spus membrilor misiunii că orice i s-ar întâmpla nu privește decât paracetamol. O alta a explicat că dacă aăropiații pot trimite medicamente, acestea sunt păstrate de medic și pot fi administrate și altor deținuți.

Îngrijiri psihologice

În penitenciare sunt psihologi, dar aceștia nu inspiră încredere deținuților, majoritatea crezând că nu sunt nici independenți, nici profesioniști și aparțin, de fapt, administrației penitenciare. Una dintre deținutele de la Rusca s-a plâns că nu poate împărtăși probleme personale în timpul acestor întâlniri. O alta a povestit că în urma unor solicitări repetate a reușit să obțină o vizită la psiholog, însă aceasta nu a durat decât 15 minute.

În închisoarea de la Lipcani sunt doi psihologi care afirmă că se întâlnesc cu cu 5 sau 6 minori în fiecare zi, în general pentru a vorbi despre problemele personale ale acestora sau pentru a încerca să restabilească legăturile cu familia lor.

Totuși, faptul că psihologii sunt îmbrăcați în uniformă nu ajută la stabilirea unei relații de încredere între ei și deținuți.

5. Ieșirea din închisoare

Cereri de eliberare condiționată

O comisie internă studiază cererea de eliberare condiționată a deținutului, examinând declarațiile solicitantului și comportamentul din închisoare, în funcție de declarațiile directorului penitenciarului și ale asistentului social. Dar, potrivit unui reprezentant al departamentului penitenciar “*eliberarea condiționată se aranjează mai ușor cu curtea abilitată să decidă*”.

Criteriile par să fie lipsite de transparență, iar acest tip de eliberare condiționată este, mai degrabă, rară. O deținută spune că răspunsurile sunt deseori negative, chiar dacă în perioada detenției nu a fost comisă nici o infracțiune, iar termenele sunt lungi. Ea aștepta un răspuns la recurs de mai bine de unsprezece luni, în timpul vizitei misiunii FIDH.

O altă problemă ridicată este imposibilitatea rejudecării cazului în situația în care Codul penal s-a schimbat, iar pedeapsa a fost redusă. Este cazul unei deținute care a ispășit 10 ani de închisoare din pedeapsa de 15, în timp ce, potrivit noilor prevederi, pentru tipul de infracțiune comisă de ea, pedeapsa este de numai 7 ani. Acest fapt încalcă Articolul 15, paragraful 1, din Pactul internațional privind drepturile civile și politice unde este prevăzut că, dacă ulterior infracțiunii, legea prevede aplicarea unei pedepse mai mici, delicventul trebuie să beneficieze de această prevedere.

Probleme privind reabilitarea și pregătirea pentru viața în libertate

În principiu, cu șase luni înainte terminării pedepsei, deținuții trebuie să beneficieze de asistență pentru a se putea readapta vieții în libertate și a evita recidiva.

Dintre cele trei penitenciare vizitate, doar cel din Brănești autoriza ieșirile scurte și provizorii; misiunii i-au fost semnalate patru astfel de cazuri.

Majoritatea deținuților nu beneficiază de astfel de măsuri de adaptare. Întrebată pe acest subiect o deținută încarcerată de nouă ani a cărei pedeapsă lua sfârșit peste patru luni nu știa detalii despre viața în afara penitenciarului, cum ar fi prețul unui bilet de autobuz.

Abuzurile multiple și relativa ușurință cu care autoritățile polițienești și cele judecătorești pot trimite oamenii în închisoare contribuie la un procentaj mare al încarcerărilor. Astfel, în Republica Moldova (fără regiunea transnistreană) numărul persoanelor private de libertate se ridică la 175 din 100 000 de locuitori⁵¹, adică de două ori media din statele membre ale Consiliului Europei. Dar această cifră pare banală raportată la cifra record a populației încarcerate în regiunea transnistreană: 564⁵² de deținuți la 100 000 de locuitori. Aceasta diferență considerabilă este simbolică pentru condițiile și tratamentul persoanelor deținute din această regiune.

51. <http://www.idcr.org.uk/wp-content/uploads/2010/09/WPPL-9-22.pdf>

52. Raport Drepturile Omului în Moldova 2009–2010 (p.27), Promo-LEX, Chisinau 2011

IV. Cazul particular al regiunii transnistrene

A) Cadru juridic

1. Statutul regiunii transnistrene

Regiunea transnistreană se întinde pe o suprafață de 4163 km pătrați și se află la granița oficială dintre Republica Moldova și Ucraina. Această regiune și-a declarat unilateral independența, pe 2 septembrie 1990, luându-și denumirea de “*Republica Socialistă Sovietică Moldovenească Nistreană*”. Mai târziu, în noiembrie 1991 a fost rebotezată în “*Republica Moldovenească Nistreană*”, iar până azi nu a fost recunoscută de comunitatea internațională, nici măcar de Federația Rusă.

După semnarea acordului de încetare a focului între Republica Moldova și Federația Rusă, în iulie 1992, diferiți actori au încercat să găsească o soluție de ieșire din griză. Astfel, începând cu 1997, OSCE monitorizează procesul de reglementare a conflictului, numit în termeni comuni “formatul 5+2”, din care fac parte 7 părți: Republica Moldova, regiunea transnistreană, Rusia, Ucraina și OSCE, în calitate de mediatori și UE și SUA, în calitate de observatori.

Administrația de facto din regiunea transnistreană funcționează după modelul unui stat cu instituții proprii: *parlament, președinte, ministere și monedă*.

Constituția

Regiunea transnistreană dispune de o *consituție* adoptată în urma *referendumului* din 24 decembrie 1995 și *promulgată* pe 17 ianuarie 1996. Acolo figurează următoarele *principii fundamentale*:

- Articolul 16 stipulează că apărarea drepturilor și libertăților omului și ale cetățeanului sunt o obligație a autorităților de facto ale regiunii
- Articolul 21 prevede că nici o persoană nu trebuie să fie victima torturilor, a tratamentelor crude, inumane sau degradante
- Articolul 22 dispune că nimeni nu poate fi considerat vinovat de o crimă pentru care nu a fost condamnat, potrivit legii, printr-o hotărâre judecătorească. Acuzatul nu trebuie să își dovedească nevinovăția.
- Articolul 46 garantează fiecărei persoane protecția juridică a drepturilor și a libertăților sale, garantează dreptul de a apela la o curte de justiție împotriva oricărei acțiuni ilegale sau oricăre decizii ilegale luate de organele statului, de funcționari sau de asociații publice.

Consituția intra în divergență, totuși, cu Constituția Republicii Moldova pe un anumit număr de puncte, în principal pe cel al abolirii pedepsei cu moartea. Astfel, articolul 19 garantează dreptul la viață, dar stipulează că pedeapsa cu moartea poate fi aplicată în conformitatea cu legea, ca măsură excepțională, prin decizie judecătorească, pentru o infracțiune gravă care a pus în pericol viața cuiva. *Sovietul suprem* din regiune, într-o decizie din 1 ianuarie 1999, a aplicat un moratoriu împotriva pedepsei capitale, însă nu a fost abolită ca în restul Republicii Moldova.

Tratate internaționale

Având în vedere că regiunea transnistreană nu a fost recunoscută ca stat independent de comunitatea internațională, nu poate adera la tratate internaționale. Totuși, *sovietul suprem* al

regiunii afirmă în *rezoluția* nr.226 din 22 septembrie 1992 că indiferent de neaderarea oficială la organizațiile internaționale care au elaborat pactele de mai jos, în regiunea transnistreană sunt în vigoare următoarele tratate:

- Pactul Internațional pentru Drepturi Civile și Politice
- Convenția Europeană a Drepturilor Omului
- Pactul Internațional pentru drepturi economice, sociale și culturale
- Convenția pentru prevenirea și represiunea genocidului

Trebuie menționat că, printre convențiile citate, Convenția împotriva torturii și a tratamentelor crude, inumane sau degradante precum și Convenția europeană pentru prevenirea torturii nu au fost menționate.

2. Obligația Republicii Moldova de a asigura protejarea drepturilor omului în regiunea transnistreană

Chiar dacă regiunea transnistreană se consideră stat independent, Republica Moldova este responsabilă pentru respectarea drepturilor omului pe acel teritoriu.

Responsabilitatea Republicii Moldova a fost evidențiată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului și de Comitetul Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului.

În observațiile finale din noiembrie 2009, Comitetul amitește că, în ciuda dificultăților Republicii Moldova în exercitarea unui control efectiv asupra teritoriului din stânga Nistrului, statul moldovean este obligat să garanteze respectul drepturilor recunoscute în Pactul Internațional pentru Drepturi Civile și Politice pentru populația din regiunea transnistreană.

CEDO, în deciziile sale, în ciuda nerecunoașterii independenței regiunii transnistrene, recunoaște nu doar responsabilitatea Republicii Moldova ca stat responsabil, în mod oficial, pentru teritoriu, ci și pe cea a Federației Ruse, datorată prezenței militare și economice în regiune.

În cazul Ilașcu împotriva Republicii Moldova și Rusiei, din iulie 2004, CEDO se bazează pe articolul 1 al Convenției Europene a Drepturilor Omului potrivit căruia “Înaltele Părți contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile așa cum au fost definite în primul paragraf al prezentei Convenții”, pentru a stabili că toate competențele jurisdicționale ale Republicii Moldova se aplică pe tot teritoriul, în ciuda limitării autorității statului în regiunea transnistreană. Curtea a considerat, deci, că Republica Moldova avea obligația de a lua toate măsurile diplomatice, economice, judiciare sau oricare altele în acord cu dreptul internațional pentru a asigura respectarea drepturilor garantate de Convenție, în caz contrar Republica Moldova fiind considerată vinovată pentru nerespectarea acestora.

CEDO a statuat, tot în baza articolului 1, și responsabilitatea Federației Ruse, din cauza prezenței militare în regiune. Rusia, fiind în continuare prezentă militar în regiunea transnistreană, CEDO a considerat că susține financiar administrația de facto din regiune, angajându-și astfel responsabilitate pentru ce se întâmplă acolo.

În verdictul din 19 octombrie 2012 în dosarul Catan⁵³ și alții vs Republica Moldova și Federația Rusă, CEDO a confirmat doar responsabilitatea Rusiei în materie de protecție a drepturilor omului în regiunea transnistreană, considerând că deține controlul efectiv în regiune.

53. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-114222#%7B%22itemid%22:%5B%22001-114222%22%7D>

Colaborarea dintre Republica Moldova și autoritățile de facto de la Tiraspol

Cu toate că autoritățile Republicii Moldova insistă asupra faptului că nu controlează regiunea transnistreană și nu îi recunosc autoritățile, există o colaborare neoficială între forțele de ordine de la Chișinău și cele din regiune.

Cu toate că numărul cazurilor nu este cunoscut, din cauza caracterului neoficial al colaborării, în 1999 forțele de poliție constituționale și miliția locală au semnat un acord de cooperare în materie de luptă împotriva criminalității și a traficului de persoane.

De exemplu, Ilie Cazac, angajat al Inspectoratului fiscal din Bender și acuzat de spionaj pentru statul moldovean de către autoritățile de facto de la Tiraspol, a fost arestat de *serviciile speciale* ale regiunii, chiar dacă se afla în zona controlată de autoritățile constituționale, mai precis, în zona de securitate, zonă tampon între Republica Moldova și regiunea transnistreană, chiar dacă doar *miliția* din regiune și poliția constituțională aveau dreptul de a fi prezente în zonă, orice formă de prezență militară sau paramilitară fiind interzisă, deoarece este o zonă demilitarizată.

Ala Gherman, sora unui cetățean moldovean deținut într-o închisoare din regiune, a explicat, la rândul ei, misiunii FIDH că:

“[autoritățile de facto] s-au adresat ministerului de Interne de la Chișinău spunând că a fost deschis un dosar pe numele fratelui meu, iar cei de aici au transmis toate datele privind proprietățile și veniturile noastre, inclusiv pe cele ale soțului meu și ale părinților săi. [...] Chiar dacă suntem pe partea aceasta a râului Nistru, suntem supravegheați, văd mereu aceeași mașină cu geamuri fumurii înmatriculată în regiune – am semnalat acest lucru poliției”.

3. Un sistem judiciar propriu

Regiunea transnistreană dispune de un *sistem judiciar* propriu și aplică o legislație locală aliniată celei rusești. Aceasta se bazează pe *codul* local de procedură penală, *codul* local administrativ, *codul* local penal, *legea* locală privind detenția suspectului sau a condamnatului. Regiunea transnistreană dispune și de o serie de *curți*, dintre care, *Curtea Constituțională*, un *tribunal* economic și șase *curți* teritoriale. Independența *justiției* este sub mari semne de întrebare având în vedere că *judcătorii* sunt numiți de *președinte* pentru un mandat de 5 ani, putând apoi să prelungească mandatul pe viață.

Legislația regiunii transnistrene nu este conformă cu normele regionale și internaționale referitoare la interzicerea, sancționarea și prevenirea torturii. În plus, din cauza faptului că nu a fost recunoscută ca stat independent, ilegalitatea acestor *curți* de *justiție* și a verdictelor date încalcă dreptul la o justiție echitabilă.

Curțile judecătorești și reprezentanții *puterii judiciare* își exercită funcția în ilegalitate atât timp cât organele pretinsului stat nu sunt recunoscute. Asociația Promo-Lex subliniază în raportul din 2011⁵⁴ că lipsa de credibilitate și aplicarea legislației în practică, precum și situația din regiune conduc la detenția ilegală a unui număr important de persoane judecate de *curți* ilegale și ilegite care scapă controlului internațional și nu răspund pentru actele lor. În concluziile raportului din 2012 referitor la regiunea transnistreană,⁵⁵ Promo-Lex afirmă:

“Situația de incertitudine, lipsa instrumentelor și a mecanismelor de protecție a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în regiune favorizează starea de confuzie și menține populația captivă.”

54. http://www.promolex.md/upload/publications/en/doc_1340372019.pdf

55. http://www.promolex.md/upload/publications/ro/doc_1355473506.pdf

Lipsa măsurilor pentru garantarea dreptului la un proces echitabil transformă sistemul judiciar într-o mașinărie de represiune împotriva populației din regiune.”

a) Neclaritățile juridice

Absența definiției torturii

Până în octombrie 2012, *codul penal* din regiunea transnistreană nu definea tortura sau relele tratamente. Astfel, victimele erau în imposibilitatea de a raporta orice act de tortură înfăptuit de reprezentanții *organelor* locale, în primul rând, de *miliție*.

Chiar dacă Articolul 21 din *Constituție* condamnă tortura, potrivit *ombudsman*-ului din regiune, Vassily Kalko⁵⁶ faptul că nici un articol din *Codul penal* nu definește și nu sancționează tortura face ca aceasta din urmă să nu fie decât o “noțiune subiectivă”. Singurele articole la care se putea face referire erau cel consacrat abuzului de putere sau articolului 114 (provocarea de suferințe fizice sau psihice).

În octombrie 2012, articolul 114 din Codul penal a fost amendat prin introducerea unei note ce definește tortura ca act ce provoacă suferințe fizice sau mentale cu scopul de a obține, sub amenințare, depoziții contrare voinței personale cu scopul de a impune o pedeapsă. Totuși, această definiție este mai eliptică decât cea consacrată în dreptul internațional. În plus, încă nu există pedeapsă specifică aplicabilă cazurilor de tortură și nici mecanisme care să permită înaintarea de plângeri sau prevenirea torturii.

Prelungirea pe termen nelimitat a mandatului de arestare

Deși Codul local de procedură penală stipulează că ancheta nu trebuie să depășească 18 luni, iar audierile nu se pot întinde pe o perioadă mai lungă de 6 luni, în practică mandatul de arestare poate fi prelungit pe termen nelimitat, de fiecare dată pentru o perioadă de 2-6 luni. Tribunalul poate examina un dosar fără limită de timp și fără a ține cont de starea de sănătate a celui anchetat sau de alte motive pe care le-ar putea invoca pentru a ieși din arestul preventiv. În acest context, abuzurile referitoare la arestări, anchetări și rețineri sunt numeroase, cu atât mai mult cu cât în regiune nu există o instituție de control a puterii judecătorești.

Lui Ernest Vardanean,⁵⁷ arestat pe 7 aprilie 2010 i-a fost prelungit mandatul de arest preventiv în trei etape. Pe 9 aprilie 2010, la două zile după arestare, tribunalul din Tiraspol l-a plasat în detenție pentru două luni, adică până pe 7 iunie 2010. Apoi, la începutul lunii iunie mandatul a fost prelungit cu o lună, în două reprize, și, în cele din urmă, încă o dată, de data aceasta pentru două luni, la sfârșitul lui iulie 2010.

Cererea lui Vardanean, din 27 aprilie 2010, de a fi trimis în arest la domiciliu a fost refuzată pe motiv că sunt suspiciuni că “ar colabora cu serviciile speciale ale Republicii Moldova”.

Un alt caz este cel al lui Vitalie Eriomenco⁵⁸, interplat în dimineața zilei de 29 martie 2011. Domnul Eriomenco a fost plasat, inițial, în arest preventiv pe o perioadă de 60 de zile de tribunalul din Tiraspol, care a fost prelungită, pe 26 mai 2011, până pe 29 iulie 2011 fără a se ține cont de spitalizarea programată pentru 8 iunie 2011.

În ceea ce îl privește pe Eugen Popușoi,⁵⁹ invalid gradul I și sub hemodializă, își așteaptă procesul din 1 noiembrie 2011 în centrul de arest preventiv SIZO din Bender fără a-i fi acordată nici o posibilitate de a ieși sau de a i se aplica o altă măsură de prevenție.

56. Interviu în timpul misiunii FIDH

57. Interviu în timpul misiunii FIDH

58. Interviu realizat cu Ala Gherman, sora lui Vitalie Eriomenco, în timpul misiunii FIDH

59. Ziarul „Omul și Drepturile sale”, 25 iulie 2012

b) Reforme recente

Recent, legislația din regiune a fost amendată. Pentru a lupta împotriva supra-populării închisorilor și pentru a “umaniza” Codul penal, în decembrie 2011 a fost începută o reformă referitoare la pedepsele aplicate minorilor și la decriminalizarea anumitor infracțiuni care nu mai sunt considerate pericole la adresa societății, înlocuind pedepsele cu închisoarea cu amenzi, eliberare condiționată sau muncă în folosul comunității.

4. Măsuri de prevenire a torturii

a) Rolul Ombudsman-ului

În practică, până azi, principala măsură luată de administrația de facto pentru a garanta respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană este adoptarea, pe 3 noiembrie 2005, a legii locale nr.657-K3-II, intrată în vigoare pe 1 ianuarie 2006 prin care era creată funcția de Ombudsman în regiune. Sovietul suprem din regiune l-a numit în această funcție pe Vassily Kalko, la 7 iunie 2006. Mandatul său a fost reînnoit pe 6 iulie 2011 și îi permite să viziteze locurile de detenție din regiune.

Domnul Vassily Kalko a decis să nu facă o prioritate din ameliorarea condițiilor de detenție precizând că “pentru fiecare deținut sunt deja cheltuite 70 de ruble pe zi și trebuie mai întâi să se gândească la pensionari, la copii și la invalizi”.⁶⁰

În absența unei politici de prevenire a torturii, monitorizarea anchetelor nu este făcută decât de ombudsman. Acesta nu poate iniția el însuși denunțări ale tratamentelor inumane și degradante, informațiile pe care le culege trebuind să fie trimise procuraturii din regiune și, începând cu 28 septembrie 2012, Comitetului de anchetă⁶¹ creat recent prin decret *prezidențial*.

Ombudsmanul nu păstrează statistici independente despre numărul dosarelor de rele tratamente. În plus, Vassily Kalko pare să considere cazurile de tortură și de rele tratamente ca fiind extrem de rare:

“Suntem o țară mică, toată lumea se știe din vedere, suntem înrudiți unii cu alții, iar dacă se întâmplă ceva cuiva, aflăm cu toții chiar din dimineața zilei următoare, deci genul acesta de fapte sunt extrem de rare. Se întâmplă din când în când, dar foarte rar.”⁶²

Organizația Promo-Lex, de la Chișinău, scrie în raportul din 2012⁶³ că majoritatea juriștilor intervievați în timpul interviurilor din regiune și-au exprimat neîncrederea atât în ombudsman cât și în structurile procuraturii.

b) Neaplicarea unui mecanism național de prevenire și absența unui mecanism de reabilitare și de protecție a victimelor

În ciuda recomandărilor exprese ale Raportorului Special împotriva torturii al ONU de a extinde activitățile din cadrul Mecanismului național de prevenire a torturii și în regiunea transnistreană,⁶⁴ până astăzi acesta încă nu se aplică și peste Nistru. În plus, există numeroase piedici care limitează misiunile internaționale și reprezentanții Republicii Moldova în regiune. Centrele de arest preventiv și penitenciarele nu sunt accesibile organizațiilor nonguvernamentale

60. Întrevedere cu dl Kalko, în timpul misiunii FIDH în Moldova

61. <http://president.gospmr.ru/ru/news/ukaz-prezidenta-pmr-no658-ob-utverzhenii-polozheniya-o-sledstvennom-komitete-pridnestrovskoy>

62. Interviu în timpul misiunii FIDH

63. http://www.promolex.md/upload/publications/en/doc_1355473063.pdf

64. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/107/72/PDF/G0910772.pdf?OpenElement>

sau oficialilor, așa cum se întâmplă în cele aflate sub jurisdicția autorităților constituționale. Promo-Lex califică aceste centre de detenție drept închisori private. Accesul și vizita în închisori sunt permise doar printr-o decizie a guvernului de la Tiraspol.

În plus, regiunea transnistreană nu dispune de un mecanism de reabilitare și de protecție a victimelor. Se întâmplă des ca apropiații deținuților, care denunță abuzurile, actele de tortură sau alte rele tratamente să fie ei înșiși intimidați, amenințați sau urmăriți de organele locale.

Apărătorii drepturilor omului din Republica Moldova denunță absența implicării autorităților de la Chișinău în condamnarea încălcării drepturilor omului în regiunea transnistreană și responsabilitatea față de proprii cetățeni, victime ale unei justiții ilegale. Promo-Lex însită, în raportul din 2012, asupra persistenței guvernului de la Chișinău în ignorarea obligațiilor în materie de protejare a drepturilor omului în regiunea transnistreană, justificând această lipsă de implicare în fața partenerilor europeni și internaționali prin absența controlului asupra regiunii.⁶⁵

În același timp, Promo-Lex face apel la CSM al Republicii Moldova de a iniția, în conformitate cu dispozițiile legale, proceduri legale și anchete în toate cazurile de tortură, de detenție arbitrară, de condamnări abuzive etc.

B) Victime ale justiției arbitrare în regiunea transnistreană

Considerată regiune a Republicii Moldova, regiunea transnistreană face obiectul monitorizării și concluziilor partenerilor europeni și internaționali ai Chișinăului. Astfel, în raportul din 22 februarie 2009,⁶⁶ Manfred Novak, Raportorul Special privind tortura și alte tratamente inumane și degradante, semnalează o listă de preocupări extrem de grave:

- Violențe comise în posturile de miliție împotriva persoanelor deținute
- Transferul deținuților înghesuiți în vagoane de metal
- Condițiile de detenție în sediul miliției din Tiraspol; suprapopulare și numeroase cazuri de tratamente inumane
- Absența unui mecanism care să permită semnalarea oricărui tratament inuman și degradant și a unui mecanism de supraveghere

Aceste observații din 2009 sunt de actualitate și în 2012, potrivit apărătorilor drepturilor omului din Chișinău (CpDOM, Promo-Lex) precum constatările misiunii FIDH. În special Promo-Lex a subliniat în raportul din 2011 o degradare accentuată a libertăților și a securității persoanelor din regiunea transnistreană și contradicția importantă dintre normele de drept locale și normele internaționale.

Misiunea a putut observa că aceste grave privări de drepturi fundamentale se traduc, la nivel local, prin fabricarea de dosare și acuzații împotriva locuitorilor din această regiune. Aceștia din urmă sunt fără apărare în fața mașinăriei judiciare din regiune și supuși unor violențe fizice și psihice, înainte și în timpul procedurii judiciare.

1. Numeroase dosare inventate

Unul dintre elementele comune în dosarele victimelor încălcării drepturilor omului în regiunea transnistreană este acela că au fost fabricate cu acuzații și mărturii false, uneori aducând martori falși și fabricând documente false.

65. http://www.promolex.md/upload/publications/ro/doc_1355473506.pdf

66. A/HRC/10/44/Add.3

Dosare fabricate în legătură cu posesia de stupefiante sau cu infracțiuni economice

Nicolae Buceatchi,⁶⁷ redactor șef al ziarului “Omul și drepturile sale”, cu un tiraj de 250 de exemplare, din Tiraspol, strânge mărturiile și anchete privind astfel de cazuri și le publică în ziarul său, încercând să determine o reacție din partea autorităților de facto.

Ziarul său înlocuiește, într-o oarecare măsură, existența unui ONG în sensul clasic. El subliniază utilizarea curentă în fabricarea dosarelor a motivului posesiei de cannabis, pedepsele pentru astfel de cazuri putând să meargă până la privarea de libertate pe o perioadă de 12 ani. De exemplu, în ediția din 5 septembrie 2012 a fost publicată scrisoarea unei tinere, victimă a unui dosar fabricat, condamnată pe 21 august 2008 în or. Slobozia la 12 ani de închisoare într-o închisoare cu regim sever, la care s-a adăugat și confiscarea bunurilor. Cannabisul ar fi fost pus sub standul din piața locală unde lucra și în apartamentul său, iar declarațiile ei potrivit cărora nu cunoaște proveniența drogurilor nu au fost luate în considerare.

Utilizarea acuzațiilor de deturnare de fonduri la adresa antreprenorilor pare legată de întreprinderea Sheriff, apropiată autorităților de facto, specializată pe mai multe domenii: întreprinderi de panificație, benzinării, supermarketuri, o companie de telefonie mobilă și o rețea de televiziune, firmă de construcții etc.

Natalia Mozer⁶⁸ povestește cum fiul său, angajat al companiei Interdnestrcom a fost acuzat că a deturnat suma de 100 000 de dolari de la compania unde era angajat și de la Sheriff. Chiar dacă nu avea nici o legătură cu aceasta din urmă, a fost arestat pe 28 noiembrie 2008. Modalitățile prin care ar fi deturnat o asemenea sumă de bani i-au fost aduse la cunoștință în timpul audierii sale de la tribunal.

Vitalie Eriomenco este o altă victimă a legăturilor dintre compania Sheriff și administrația de facto a regiunii transnistrene. Antreprenor și proprietar a trei întreprinderi, fabrica de bere Vitavit, o mică întreprindere “Rustas akwa” și o fabrică de panificație, la începutul lui septembrie 2010 a obținut din partea Chișinăului, autorizațiile necesare pentru a vinde produsele de panificație, fabricate în regiunea transnistreană, pe teritoriul controlat de autoritățile legitime. Acestea i-au fost retrase de autoritățile de facto de la Tiraspol sub pretextul unei calități slabe a produselor. În cele din urmă, fostul său partener l-a acuzat că a deturnat 500 000 de ruble din propria întreprindere pe care este acuzat și că a falimentat-o. Arestat din 29 martie 2011 era încă în arest preventiv la Tiraspol cu ocazia vizitei misiunii FIDH. Sora sa, Ala Gherman, a cerut o expertiză contabilă: de fapt, nici o anchetă de-a serviciilor fiscale nu a fost începută ca urmare a arestării domnului Eriomenco, iar auditele precedente arestării sale nu au relevat nici o fraudă.

Acuzațiile politice: spionaj și incitare la acte de terorism

Ilie Cazac,⁶⁹ fost inspector fiscal, originar din Tighina și Ernest Vardanean,⁷⁰ jurnalist, la momentul acela rezident în Tiraspol, au fost arestați de agenți ai serviciilor speciale din regiune (MGB) pe 20 martie 2010, respectiv 7 aprilie 2010, în fața familiilor lor și acuzați de înaltă trădare și de spionaj.

Printre documentele personale ale domnului Cazac ar fi fost strecurate documente compromițătoare privind două filiale ale unor întreprinderi ruse cu sediul în Tighina, la care trebuia să realizeze un audit financiar. Într-un interviu acordat postului de radio Europa Liberă pe 13 noiembrie 2011 acesta a evocat cauzele arestării sale⁷¹: “*Ceva la locul de muncă nu a fost pe plac [...] nu știu de ce m-au ales pentru povestea asta. [...] nu aveam nici un fel de activitate*

67. Interviul în timpul misiunii FIDH

68. Interviul în timpul misiunii FIDH

69. Interviul în timpul misiunii FIDH

70. Interviul în timpul misiunii FIDH

71. <http://www.svoboda.org/content/transcript/24407024.html>

politică, munceam, doar atât. E adevărat, însă, că eram singurul de la serviciul de impozite care intrase fără << protecție >>”.

În ceea ce îl privește pe domnul Vardanean, a fost mai întâi interpelat ca și martor pentru MGB apoi a fost acuzat de trădare a ”Republicii Transnistrene” de facto în favoarea Republicii Moldova.

Alexandru Bejan⁷², minor în momentul interpelării și elev la Liceul Teoretic ”Lucian Blaga” din Tiraspol (instituție subordonată autorităților constituționale de la Chișinău) a devenit din 2012 țap ispășitor pentru serviciile de securitate din regiune. Doar pentru că, în 2009, a fost martorul unei bătăi între colegi de clasă a dus la deschiderea unui proces în care a fost acuzat de acte de vandalism.

Ca urmare a unei scrisori anonime ”primită de serviciile speciale” care amenința cu provocarea unui act de terorism, Bejan convocat abia în primăvara lui 2011, pentru a compara scrisul său cu cel de pe scrisoare. Apoi a fost convocat iar si obligat să copieze în opt exemplare scrisoarea care i-a fost atribuită lui. Potrivit lui Ion Iovcev, directorul Liceului Lucian Blaga, unde s-a folosit dintotdeauna alfabetul latin, contrar insistențelor autorităților de facto de a utiliza alfabetul chirilic, Alexandru Bejan a servit drept exemplu pentru a crea un climat de nesiguranță printre elevii și personalul acestei instituții.

”Se spune că este o școală teroristă. Se fac presiuni, părinților le este teamă să-și înscrie copiii aici, iar elevilor le este teamă să vorbească între ei în limba română, pe stradă. Am agățat panoul cu numele liceului, e a doua zi de când am făcut-o, momentan e încă acolo [în general, sigla este foarte repede distrusă sau dată jos]”.

Mărturiile concordă în privința faptului că în cazul a astfel de dosare fabricate, violențele, amenințările, privările de drepturi fundamentale și relele tratamente sunt prezente pe parcursul întregii proceduri, de la arestare până la proces.

2. Tortură și rele tratamente în locurile de detenție provizorie

a) Rele tratamente

Potrivit persoanelor intervievate de membrii misiunii FIDH, tratamentele inumane și degradante care au loc în regiunea transnistreană pot lua diferite forme, de la bătăi până la privare de hrană, de apă, de somn, de acces la toaletă, cu scopul de a slăbi victima.

Nicolae Buceatchi a publicat, pe tema aceasta, 10 articole între mai și octombrie 2012, despre relele tratamente aplicate deținuților, în baza mărturiilor trimise la redacție, lucru care a provocat reacția autorităților de facto din regiune.

Astfel, au fost raportate cazuri de violență fizică care a lăsat urme vizibile sau, pentru a nu lăsa semne vizibile, s-au folosit pentru lovire sticle de plastic umplute pe jumătate cu apă. Autoritățile de facto lasă să treacă neobservat acest comportament violent al milițienilor.

În ediția din 5 septembrie 2012, Nicolae Buceățchi a dedicat un articol locuitorilor regiunii transnistrene care au fost victime ale relelor tratamente pe parcursul arestului preventiv, în special lui Andrei Badanov. Acesta a fost arestat pe 8 august 2012 în Bender. Eliberat datorită absenței probelor incriminatorii după 72 de ore de detenție într-un izolator, a fost acuzat din nou, fără ca parchetul să decidă arestarea lui. Trei zile mai târziu, în noaptea de 11 spre 12 august, a fost escortat la spital. Doi medici au sesizat existența mai multor răni, după investigația

72. Interviu în timpul misiunii FIDH

medicală: fracturi la nivelul nasului și al maxilarului, absența a 8 dinți, tăieturi pe picioare și pe brațe, o comotie cerebrală puternică și numeroase vânătăi pe față. Cu toate acestea, potrivit miliției, Andrei Badanov și-a provocat singur aceste răni în timpul arestului preventiv. Natalia Mozer⁷³ vorbește despre starea psihică în care l-a găsit pe fiul său astmatic, a doua zi după ce a fost arestat:

“Purta un palton deși era cald. I-am zis să-l dea jos pentru că se înroșise tot, ghemuit într-un colț, cu fața plină de sudoare. Îi era foarte rău. L-au pus într-un colț și pe noi în fața lui. L-am întrebat dacă l-au bătut, mi-a răspuns <<tot normal>>. [...] Ne-a spus să semnăm orice ni se cere, pentru că așa va fi eliberat. După doar o noapte de detenție era gata să facă orice. Ce i-au făcut?”

Pe 29 martie, o dată cu mutarea lui Vitalie Eriomenco în izolatorul din Tirapol, a dispărut timp de 10 ore. Mai târziu, familia a aflat că el a fost victimă a simulării omorului (prin înecare) pe malul râului Nistru. Fiul lui a fost deasemenea supus amenințărilor. Domnului Eriomenco i s-a adus la cunoștință că dacă nu semnează documentele care i se cer, fiul său va fi victima fabricării unui dosar pentru deținere de stupefiante.

Ernest Vardanean, arestat pe 7 aprilie 2010, în jurul orei 18, a fost interogat în locații aparținând securității din regiune până la 4 dimineața, iar a doua zi până seara, fără să primească hrană sau apă.

“Imi era atât de somn încât nu mai simțeam nimic. La un moment dat, chiar am adormit în timpul interogatoriului.”

În plus, în primele trei zile din arestul preventiv, acesta a trebuit să-și petreacă nopțile în biroul de anchetă aflat în beciul centrului de detenție provizorie din Tiraspol unde nu erau decât o masă și două scaune. Vardanean spune că a recunoscut tot ce i s-a cerut de teamă că soției și celor doi copii li s-ar putea întâmpla ceva. Pe 30 aprilie 2010, a fost obligat, după ce a memorat textul care fusese scris special în scopul acesta, să expună și să recunoască toate faptele care i-au fost imputate în fața unei camere de filmat, iar înregistrarea a fost difuzată pe 11 mai la televiziunea locală.

b) Izolarea suspectilor: absența unui avocat sau a oricărui alt garant pentru suspectii minori

Mărturiile strânse de misiune subliniază absența unui avocat în timpul primelor interogatorii și a oricărui contact cu exteriorul pentru a întări presiunea asupra deținuților.

În cazul lui Alexandru Bejan, al cărui dosar l-am descris mai sus, nici familia, nici administrația liceului unde învăța nu au fost anunțate când l-au ridicat forțele de securitate. Fără să-și cunoască drepturile, în absența oricărui avocat, a fost supus interogatoriilor singur, chiar dacă era minor.

“M-au interogat, nu a fost nimeni cu mine, mama a aflat abia a doua zi (...). M-au amenințat cu 16 ani de închisoare și am semnat tot. Mi-a fost frică. A venit un avocat la sfârșitul interogatoriului. Și el mi-a spus să semnez.”⁷⁴

Ernest Vardanean, la curent cu procedurile, a cerut un avocat încă de când a fost interpelat. Totuși, anchetatorul a replicat că în cadrul securității locale sunt reguli specifice și nu va primi nici un avocat în primele 12 ore de la reținere. Abia a doua zi după ce a fost arestat, pe 8 aprilie 2010, Ernest Vardanean a putut prezenta o listă cu avocații pe care dorea să îi contacteze. Însă toți au refuzat să îi acorde asistență juridică, așa că i-a fost alocat un avocat din oficiu. În ceea

73. Interviu în timpul misiunii FIDH

74. Interviu în timpul misiunii FIDH

ce îl privește pe Vitali Eriomenco, acesta a fost obligat să semneze un document prin care refuza asistența unui avocat.

3. Presiunile psihologice asupra familiilor victimelor

Cazurile înregistrate demonstrează că autoritățile de facto încearcă să izoleze la maxim victimele. În general, apropiații victimelor, dacă nu erau prezenți în momentul reținerii, nu află decât târziu că apropiatul lor a fost plasat în arest preventiv.

În timpul în care victima este izolată, apropiații sunt ei înșiși victime ale presiunilor și amenințărilor ce pot lua inclusiv forma unor percheziții. Potrivit relatărilor Nataliei Mozer, membrii familiilor victimelor devin victime indirecte din cauza presiunilor permanente la care sunt supuși.

Exemple: cazul Nataliei Mozer și al Alei Gherman

Natalia Mozer, întoarsă dintr-o călătorie, a încercat de mai multe ori să-și sune fiul și s-a mirat că nu a reușit să îl prindă la telefon. Seara târziu la ușa ei s-au prezentat câțiva agenți de la direcția de luptă împotriva criminalității organizate pentru a face percheziții.

“Ne-au fluturat în față niște foi pe care n-au vrut să ni lea dea. Erau foarte agresivi, au intrat în toate camerele, au găsit 150 de dolari și m-au întrebat cui îi aparțin. I-au luat împreună cu computerul și cu telefonul mobil. Au răsturnat tot, s-au uitat peste tot și nu a scăpat nimic neatins. Nu mi-au spus unde era băiatul meu.”⁷⁵

Ala Gherman, sora lui Vitali Eriomenco, ce locuiește în Chișinău povestește cum, la început, familia fratelui său nu s-a îngrijorat deoarece acesta obișnuia să vină acasă seara târziu. Soția lui a aflat de arestare atunci când domiciliul a fost percheziționat și pus sub sechestru.

“Au percheziționat domiciliul (agenții direcției luptei împotriva criminalității organizate), mi-au întrebat cumnata dacă are bani sau diamante. N-au găsit nimic. Imediat după, a fost dată afară împreună cu fiul ei, fără să-și poată lua lucrurile de acolo, iar apartamentul a fost pus sub sechestru.”⁷⁶

4. Dreptul la recurs

Dreptul la un proces echitabil

În general, observatorii internaționali și locali au constatat imposibilitatea judecării într-un timp rezonabil și lipsa recursului pentru victimele detenției arbitrare sau ale torturii.

În plus, Asociația Promo-Lex remarcă în rapoartele sale din 2011 și 2012 că procesele se desfășoară în limba rusă, deși constituția și legislația regiunii transnistrene stipulează că documentele din dosarul de judecată trebuie să fie traduse în limba maternă a învinutului și că procesul se poate desfășura într-una din limbile oficiale (moldovenească (română), ucrainiană și rusă) sau în limba acceptată de majoritatea persoanelor implicate în dosar. Promo-Lex citează cazuri în care dovezile care demonstau nevinovăția acuzaților au fost respinse deoarece erau în limba română și în care vorbitorilor de limbă română li s-a refuzat accesul la un traducător.⁷⁷

Republica Moldova dispune de curți regionale sub jurisdicția cărora intra regiunea transnistreană, dar aceste curți nu sunt situate fizic în regiune. În plus, Republica Molodva nu a numit judecători pentru orașul Tiraspol, așa-zisa capitală a regiunii transnistrene.

75. Interviu în timpul misiunii FIDH

76. Interviu în timpul misiunii FIDH

77. http://www.promolex.md/upload/publications/en/doc_1340372019.pdf, p.11

Accesul dificil la un avocat competent

Numărul avocaților independenți care acordă asistență juridică în regiune este extrem de mic. Rezidenții din regiune, chiar dacă dețin cetățenie moldovenească, întâmpină dificultăți în a recurge la serviciile unui avocat nerezident în regiune, deoarece acesta este considerat străin de autoritățile de facto. Pentru a beneficia de asistența unui astfel de avocat este nevoie de inculpatul să angajeze un avocat din regiune care să-l coopteze pe celălalt, înregistrându-l pe licența sa. Astfel, clientul trebuie să plătească doi avocați. Aceasta poate fi o piedică în beneficierea de asistență legală de calitate pentru persoanele care nu dispun de venituri suficiente.

Potrivit lui Veaceslav Turcan,⁷⁸ reprezentant al Asociației Ambasada Drepturilor Omului, aceste limitări răspund unor motivații economice, scopul fiind ca banii să rămână în regiune: *“a trebuit să plătesc doi avocați și a trebuit să plătesc și licența de practică în regiune pentru avocatul din Chișinău”*

Avocatul local poate, în unele cazuri, să fie complice al autorităților de facto și al firmelor asociate – este cazul Sheriff cu care Natalia Mozer a trebuit să negocieze chiar sfaturile date de avocatul său:

“Avocatul ne-a spus să mergem să vorbim cu șeful securității de la Sheriff. Era 2 sau 3 decembrie. Ne-a amenințat. Acesta ne-a cerut să semnăm tot, altfel copilul meu ar fi fost condamnat la 20 de ani de închisoare, fiindcă avea brațul lung; e cel mai puțin oribil lucru pe care ni l-a spus. La sfârșit, mi-am pierdut cunoștința.”⁷⁹

Promo-Lex⁸⁰ raportează numeroase plângeri referitoare de calitatea slabă a avocaților locali și leagă această constatare de presiunea exercitată de administrație și de frica existenței unor persecuții în cazul unei apărări efective a drepturilor persoanelor.

Lipsa transparenței referitoare la elementele din dosar

Victimele susțin că le-a fost foarte dificil să aibă acces la documentele referitoare la acuzațiile aduse și la verificări astfel încât să-și dea seama dacă sunt fundamentate, mai ales în cazurile economice. Astfel, sumele pe care le-ar fi deturnat fiul Nataliei Mozer se schimbau în funcție de persoana cu care încerca să negocieze obținerea de informații; înainte de proces nu i s-a explicat niciodată cum ar fi deturnat acele sume.

În ceea ce o privește pe Ala Gherman, aceasta a solicitat expertize și audit la firmele fratelui său, cele anterioare reținerii neindicând existența vreunei fraude. Totuși, ministrul de facto al finanțelor i-a răspuns că, fiind informații confidențiale, nu le poate furniza. Confidențialitatea informațiilor sau secretul de stat sunt motive des utilizate pentru a împiedica accesul la informație, fapt ilustrat și de cazul Ilie Cazac, acuzat de spionaj.

C) Condițiile de detenție în regiunea transnistreană

Populația carcerală este împărțită în trei penitenciare și închisoarea nr.1. În plus, continuă să existe în regiune centre de reabilitare prin muncă, în care durata de detenție este stabilită tot de un judecător.

În raportul din 2011, ombudsman-ul din regiune spune că există 284 de comunicări privind condițiile de detenție din penitenciarele administrate de ministerele de facto al justiției și de

78. Interviu în timpul misiunii FIDH

79. Interviu în timpul misiunii FIDH

80. http://www.promolex.md/upload/publications/en/doc_1340372019.pdf, p.12

interne, provenind de la deținuți sau de la familiile acestora. Una din cinci reclamații se referă la îngrijirile medicale.

Mărturiile strânse au evidențiat absența sau refuzul oferirii de îngrijiri medicale deținuților a căror sănătate s-a deteriorat din cauza condițiilor deplorabile din închisori.

În astfel de cazuri, singurul mijloc prin care deținuții își pot ameliora condițiile de detenție este să plătească pentru fiecare serviciu:

“Am plătit. 200, 300 de dolari, totul este scump, toată lumea știe. Am plătit pentru telefon sau ca să aibă o celulă mai puțin rea. Îmi dicta factura la telefon”⁸¹ a povestit Natalia Mozer misiunii, despre cazul fiului său.

Având în vedere posibilitatea prelungirii nelimitate a arestului preventiv, numeroase persoane sunt înghesuite în subsolul centrului de detenție provizorie din Tiraspol; condițiile igienice nu corespund normelor internaționale, iar îngrijirile medicale sunt inadecvante, deseori inexistente.

Potrivit măsurilor culese,⁸² celulele sunt extrem de înguste (între 9 și 16 metri pătrați) și din cauza numărului foarte mare al deținuților, aceștia sunt nevoiți să doarmă pe rând. Într-o celulă în care sunt 7 deținuți, doar 3 dintre ei pot dormi în același timp. În plus, în anumite celule nu există cerceafuri și pături. Lumina este aprinsă 24/24. Nu există acces nici la lumină naturală, nici la ventilație, în contextul în care fumătorii nu sunt separați de nefumători.

Condițiile de igienă

Celulele dotate cu toalete și cu chiuvetă sunt impregnate de un miros puternic de canalizare și extrem de umede. În acest spațiu extrem de restrâns deținuții trebuie să-și spele și să-și usuce hainele.

Din cauza umidității sănătatea deținuților se degradează rapid. Lui Boris Mozer nu i-a fost permis accesul la îngrijiri medicale decât după 4 luni de detenție deși avea astm și începuse să sufere de crize repetate.

Atunci când sunt depuse plângeri prin care se solicită schimbarea locului de detenție, autoritățile de facto refuză invocând faptul că nu mai sunt locuri libere la SIZO. Natalia Mozer povestește că a trimis numeroase plângeri ministerului de facto al Justiției și procurorului înainte ca fiul său să fie mutat din acel beci, în aprilie 2009.

Un caz alarmant evidențiat odată cu vizita misiunii FIDH este cel al lui Vitali Eriomenco, căruia i-a fost refuzat dreptul la îngrijiri medicale, deși se afla de 20 de luni în centrul de detenție preventivă din Tiraspol.

Din cauza lipsei unui stomatolog în centrul respectiv, sora lui s-a oferit să plătească medicamentele și benzina astfel încât domnul Eriomenco să fie escortat la un specialist. Grație primirii banilor, un medic stomatolog a putut să îl opereze pe loc, în condiții extrem de precare.

81. Interviu în timpul misiunii FIDH

82. Informații obținute de către misiunea FIDH

1. Sizo nr.3

Condiții de detenție

Potrivit lui Ilie Cazac,⁸³ ce a petrecut acolo 3 luni, Sizo nr.3 este un loc de detenție model arătat delegațiilor străine, mai ales deoarece au fost efectuate lucrări de modernizare. Natalia Mozer a confirmat că acolo condițiile de detenție sunt mai bune decât în centru de arest preventiv, chiar dacă problema suprapopulării este prezentă și acolo: 4 patruți pentru 5 sau 6 persoane, o camera de 20 de metri pătrați pentru 8 persoane, potrivit lui Ernest Vardanean.⁸⁴

Condiții de igienă

Potrivit tuturor mărturiilor la Sizo nr.3 nu există nici măcar medicamente de primă necesitate. În cazul în care există asistență medicală și se face o cerere pentru a beneficia de ea, trebuie așteptat o jumătate de zi sau o zi pentru a fi examinat de un medic.

Dreptul la vizite

Din cauza greutăților administrative, obținerea unei vizite este o provocare pentru apropiații deținuților. Astfel de vizite sunt refuzate de nenumărate ori și, potrivit interlocutorilor misiunii, vărsarea unei sume de bani ar facilita obținerea ei. Natalia Mozer povestește lupta pe care a trebuit să o ducă pentru a-și putea vizita fiul, după ce solicitările ei au fost refuzate de foarte multe ori. Stratagema folosită este foarte simplă: pentru a avansa în demersul obținerii unei vizite trebuie completate multe documente administrative, iar cea mai mică eroare poate anula vizita.

În timpul vizitelor, deținuții sunt ținuți în spatele unor gratii, iar conversația este ascultată. În plus, li se interzice să vorbească în limba maternă, singura limbă acceptată fiind limba rusă.

2. Închisoarea nr. 1 din Glinoe

Potrivit mărturiilor, condițiile de detenție în închisoarea din Glinoe sunt cele mai dificile.

Deținuții care se îmbolnăvesc de tuberculoză sunt ținuți într-o clădire separată, dar condițiile de detenție sunt aceleași ca pentru restul deținuților; au, totuși, dreptul la o oră în plus de promenadă zilnică, în total două ore.

Accesul limitat la apă

Deținuții sunt deseori privați de apă. Chiar și timp de 6 săptămâni în timpul verii, în 2011, atunci când temperaturile erau extrem de ridicate, în închisoarea din Glinoe nu a fost apă curentă; apa acordată deținuților a fost raționată – între 1,5 și 3 litri pe zi pentru a bea și pentru a se spăla. Dușurile erau inutilizabile.

83. Interviu în timpul misiunii FIDH

84. Interviu în timpul misiunii FIDH

Vizitele și legătura cu exteriorul

Dreptul la vizite este foarte strict definit în funcție de regimul de detenție căruia îi sunt supuși deținuții. Au fost identificate 4 categorii de deținuți. Vizitele lungi sunt permise doar membrilor familiei.

Categoria regimului de detenție	Numărul vizitelor scurte	Numărul vizitelor lungi
Regim ordinar	6	4
Regim întărit	4	3
Regim sever general	4	2
Regim sever special	3	1

Dacă deținutul este în izolator, pierde dreptul la vizite.

Vizitele scurte se desfășoară prin intermediul unui telefon, între persoana deținută și vizitator/ rudă fiind un perete de sticlă. Toate scrisorile sunt verificate și cenzurate.

Hrană

Potrivit persoanelor întâlnite⁸⁵ care au fost închise la Glinoe, hrana este foarte puțin variată și imposibil de mâncat. Ilie Cazac a spus că nu a putut mânca decât mâncarea trimisă de mama lui în pachet.

85. Ilie Cazac și Ernest Vardanean

V. Concluzii

După violențele post-electorale din aprilie 2009, autoritățile de la Chișinău au depus o serie de eforturi pentru în lupta împotriva torturii și pentru a restabili încrederea populației în instituții, în special în justiție și poliție. Cursurile elaborate pentru polițiști și instalearea camerelor de supraveghere în locurile unde se desfășoară interogatoriile pot fi benefice. Totuși, trebuie constatat că relele tratamente și tortura continuă să existe în comisariate. Lipsa de protecție a persoanelor reținute și impunitatea autorilor violențelor, dovedită de numărul mic al condamnărilor, rămân unele dintre problemele centrale.

O strategie de reformă a sistemului judiciar, aprobată în noiembrie 2011 și susținută de Consiliul European și de Uniunea Europeană, este încă în fază incipientă și se sprijină pe 7 piloni: sistemul judiciar, justiția penală, accesul la justiție și întărirea deciziilor justiției, integritatea actorilor care lucrează în domeniul justiției, rolul sistemului judiciar în dezvoltarea economică, drepturile omului în sectorul juridic și un sistem judiciar bine coordonat, organizat și responsabil. Un punct important referitor la această reformă este cooperarea cu organizațiile nonguvernamentale pe care FIDH le-a întâlnit în teritoriu.

Reforma judiciară adoptată de parlamentul de la Chișinău pe 8 noiembrie 2012 a înăspriț pedepsele împotriva autorilor actelor de tortură, interzicând condamnarea cu suspendare și amnistia în aceste cazuri. Totuși, persoanele responsabile de acte de tortură sau de rele tratamente sunt foarte rar condamnate. În plus, consecințele psihologice și fizice rezultate din actele de violență sunt ignorate.

Locurile de detenție rămân suprapopulate și rudimentare. Accesul deținuților la îngrijiri medicale și la informații privind mijloacele juridice, referitoare în special la posibilitatea de obținere a eliberării condiționate ar trebui să fie transparentizate.

Populația care locuiește în regiunea transnistreană trebuie să beneficieze de o atenție sporită din partea autorităților de la Chișinău, situația drepturilor omului în regiune fiind alarmantă.

De fapt, autoritățile de facto se prevalează de absența responsabilității ce derivă din nerecunoașterea internațională a regiunii ca stat, iar CEDO sau Comitetul pentru Drepturile Omului din cadrul ONU nu pot angaja decât responsabilitatea Federației Ruse sau a Republicii Moldova pentru abuzurile care sunt comise acolo, fie că e vorba despre procese inechitabile sau despre rele tratamente fizice și psihice.

Este important de subliniat că nerecunoașterea, de către administrația de facto, a actelor de tortură, care se întâmplă în regiune și puterea discreționară de care se bucură miliția și forțele de securitate, sunt în contradicție cu însăși legislația din regiune. Chiar dacă recent au fost întreprinse o serie de reforme judiciare, rezultatele pozitive încă nu sunt vizibile, în special în ceea ce privește suprapopularea închisorilor și condițiile sanitare care contravin normelor regionale și internaționale.

VI. Recomandări

Autorităților de la Chișinău

- Perseverență în reformarea sistemului judiciar astfel încât respectul pentru drepturile omului să fie garantat, iar formele de tortură, de tratamente crude, inumane și degradante să fie eliminate
- Întărirea autonomiei Centrului consultativ al CpDOM prin facilitarea vizitelor membrilor săi în locurile de detenție și prin mărirea numărului acestora
- Publicarea sistematică a concluziilor Consiliului consultativ al CpDOM, rezultate în urma vizitelor efectuate
- Sporirea accesului la informație privind căile de recurs pentru deținuți și, în general, pentru toți cetățenii ce doresc să depună plângere împotriva torturii
- Deschiderea de anchete independente și imparțiale în cazurile de acuzații privind acte de tortură și stabilirea unor sancțiuni penale, civile și disciplinare în caz de încălcări ale procedurilor stabilite prin lege privind arestare, interogarea și tratamentul deținuților
- Încetarea condamnărilor cu suspendare în cazul polițiștilor responsabili de acte de tortură și demiterea lor imediată din funcție
- Elaborarea și implementarea rapidă a unor măsuri de împiedicare a forțelor de ordine de a mai efectua arestări și interogări ad-hoc și garantarea respectării procedurilor
- Reducerea la minim a perioadei dintre începerea urmăririi judiciare sau arestarea suspectului și definirea statutului său astfel încât acesta să poată fi notificat fără întârziere care îi sunt drepturile și să acceseze servicii juridice (accesul la un avocat, respectarea dreptului de a nu declara nimic etc)
- Efectuarea interogatoriilor în locuri special create pentru astfel de activități (spații pentru interogatorii, echipate cu camere de înregistrare)
- Îmbunătățirea condițiilor de detenție pentru persoanele plasate în arest deschis. În lipsa mijloacelor pentru renovarea celulelor sau pentru construirea altora noi, înlocuirea, acolo unde este posibil a măsurilor de detenție prin măsuri alternative – arestul la domiciliu, eliberarea condiționată
- Continuarea eforturilor de perfecționare a sistemului penitenciar astfel încât să fie în conformitate cu normele internaționale și regionale și eliminarea oricărei forme de recurs la tortură, la tratamente crude, inumane și degradante
- Obligarea administrațiilor penitenciare să ia măsuri pentru a oferi deținuților acces la îngrijire medicală de bază de calitate. Recrutarea unor medici calificați într-un număr suficient de mare astfel încât să poată oferi consultații zilnice sau transferul serviciilor de sănătate din închisori către spitalele teritoriale
- Organizarea într-o manieră eficientă a reabilitării și apregătirii pentru viața în

afara închisorii, oferind formări profesionale și educative pentru deținuți, în special pentru minori

- Transparentizarea procedurii de eliberare anticipată a deținuților, astfel încât să nu fie privați de o pârghie ce i-ar putea influența să aibă un comportament conform regulilor carcerale pe perioada detenției
- Asumarea responsabilității pentru încălcarea drepturilor omului pe teritoriul regiunii transnistrene. În general, luarea unor măsuri eficiente pentru garantarea statului de drept, incluzând dreptul la un proces echitabil. Controlul limitat al autorităților moldovenești asupra teritoriului nu poate fi o justificare pentru acțiunile de încălcare a drepturilor omului în regiunea transnistreană.
- Asigurarea funcționării pentru regiunea transnistreană a tuturor instituțiilor teritoriale ale organelor de stat (poliția, procuratura, instanțe judecătorești, etc.), implicate în realizarea dreptului la un proces echitabil și imparțial
- Identificarea și sancționarea eficientă a tuturor persoanelor recunoscute vinovate de comiterea actelor de tortură și tratament inuman și degradant, indiferent de locul savârșirii infracțiunii și controlului de facto asupra unei părți a teritoriului statului
- Promovarea extinderii mecanismului existent de prevenire a torturii și a tratamentelor inumane și degradante pe teritoriul regiunii transnistrene
- Aplicarea recomandărilor Comitetului ONU împotriva Torturii, din martie 2010
- Prezentarea rapoartelor restante Comitetului împotriva Torturii (20 noiembrie 2013), Comitetului pentru Drepturile Omului (31 octombrie 2013) și Comitetului împotriva tuturor formelor de discriminare rasială (24 februarie 2014)
- Punerea în aplicare a recomandărilor acceptate în cadrul Examenului Periodic General din 2011, în special a celor legate de condițiile de detenție, de tortură, de transparență și de reforme penale

Organismelor internaționale:

FIDH face apel către Raportorul Special ONU privind independența judecătorilor și a avocaților:

- solicitarea unei vizite în Moldova pentru efectuarea unei analize a sistemului judiciar și a gradului de independență a magistraților din țară, în cadrul invitației permanente formulate de Moldova pe 2 iunie 2010

FIDH solicită Uniunii Europene:

Adopte o viziune globală cu scopul de susține lupta împotriva torturii și a altor forme de rele tratamente:

- Elaborarea, împreună cu Delegația Europeană și ambasadele statelor membre în Republica Moldova, a unei strategii integrate de prevenție, astfel încât recomandările UE pentru lupta împotriva torturii să fie puse în aplicare la nivel local; acolo unde este cazul, prin medierea acestor misiuni diplomatice,

să se întreprindă demersuri pentru ca dosarele de tortură dovedită să fie luate în seamă (în special prin deschiderea imediată a unei anchete independente, imparțiale și eficiente), să fie publicate declarațiile, să se obțină precizări privind acuzațiile de tortură sau alte rele tratamente, să se supravegheze derularea procesului persoanelor susceptibile să fie torturate

- Să vegheze ca problematica torturii să fie o prioritate în cadrul strategiei naționale privind drepturile omului și să servească la punerea la punct a unei acțiuni coerente care să includă instrumente politice și tehnice cât și mecanisme de cooperare
- Inscrierea reformei justiției, a poliției și a penitenciarelor ca element prioritar în strategia Republicii Moldova pentru perioada 2014–2020. Supravegherea implementării unei strategii care să pună în centru respectarea drepturilor omului, cu o atenție specială pentru problemele de tortură. Fixarea unor indicatori preciși în materie de prevenție, urmăriri judiciare și căi de recurs și readaptare.
- Menținerea unei atenții sporite asupra cazurilor de tortură și determinarea unor indicatori referitori la asistența tehnică, prin recurgerea la Planul de reformă a justiției, la Instrumentul de asistență tehnică și de schimb de informații, la Programul global de consolidare a instituțiilor, la Programul de sprijin pentru democrație și la programul de cooperare și integrare din cadrul Parteneriatului Estic
- Asigurarea, în cadrul unei abordări atât de complexe, susținerii procesului de reforme și suportului în instruirea și pregătirea colaboratorilor următoarelor structuri:
 - poliție - astfel încât să se prevină cazurile de tortură și să se consolideze mijloacele de anchetă a cazurilor semnalate
 - justiție, inclusiv procuratura și avocatura - astfel încât să se combată impunitatea și să se ofere căi de recurs victimelor
 - sistemul penitenciar - astfel încât să fie împiedicată practica relelor tratamente, să fie înnoite instalațiile sanitare, să fie ameliorate condițiile de detenție, în conformitate cu normele internaționale, să fie garantat dreptul deținuților la îngrijiri medicale și la asistență juridică etc
 - sistemul sănătate și sistemul social - pentru a favoriza readaptarea victimelor
 - să se asigure că, în abordarea generală, sunt incluse sprijinul acordat mecanismelor naționale de supraveghere (mai ales Consiliului Consultativ al CpDOM și mecanismului național pentru prevenirea torturii) și întărirea capacității acestora. Încurajarea Consiliului consultativ al CpDOM să prezinte, regulat, rapoarte și să facă presiuni asupra autorităților vizate să ia măsurile adecvate; susținerea implementării strategiilor naționale privind eliminarea torturii și ameliorarea protecției drepturilor fundamentale, în special în cadrul Planului național de acțiune în apărarea drepturilor omului și al Strategiei de reformă a sistemului judiciar
 - consolidarea capacităților societății civile de la Chișinău astfel încât să colaboreze cu autoritățile pentru a aplica aceste strategii și pentru a spori eficacitatea mecanismelor de supraveghere.

Recurgerea la dialog și la un mecanism de supraveghere pentru consolidarea progreselor înregistrate

- prioritizarea prevenirii torturii, problemelor de ordin tehnic și drepturilor omului, cu ocazia următoarelor discuții cu Republica Moldova în cadrul dialogului politic, cu referire la obiectivele asumate. Insistarea asupra faptului că autoritățile de la Chișinău trebuie să acorde o atenție suplimentară acuzațiilor de tortură din cadrul anchetei în curs de desfășurare, privind evenimentele din aprilie 2009. Această anchetă trebuie să fie transparentă și imparțială astfel încât toți cei vinovați pentru acte de rele tratamente să fie condamnați. Favorizarea integrării unor măsuri concrete privind prevenirea torturii și facilitarea accesului la căi de recurs adecvate
- Accentuarea problematicii torturii în următorul raport de monitorizare a progreselor înregistrate de Republica Moldova în implementarea politicii europene de vecinătate; luarea în considerare a recomandărilor din cadrul mecanismelor Națiunilor Unite menite să protejeze drepturile omului (în special cele ale Comitetului împotriva torturii – martie 2010)
- Evaluarea periodică a efectelor acțiunilor UE referitoare la prevenirea torturii, nu fără a consulta societatea civilă și publicarea rezultatelor acestor evaluări

Regiunea transnistreană

- Contactarea mediatorilor principali din cadrul discuțiilor în formatul 5+2 pentru reglementarea conflictului transnistrean, în principal președinția în exercițiu a OSCE și membrii misiunii din Republica Moldova, astfel încât tortura să fie pusă pe agenda negocierilor, insistând pe accesul ONG-urilor în închisori, pe utilizarea mecanismelor naționale și internaționale de prevenire a torturii și pe recunoaștere de către autoritățile locale de facto a problemei pe care o constituie practica relelor tratamente în regiune.

FIDH solicită OSCE:

- Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (BIDDH) trebuie să urmărească de aproape condițiile de detenție din Republica Moldova și să ia în considerare posibilitatea de a se angaja în proiecte de cooperare tehnică în domeniul umanitar
- Adunarea Parlamentară a OSCE trebuie să asigure urmărirea implementării recomandărilor din acest raport și să invite Republica Moldova să adopte inițiativele legislative necesare pentru a alinia legislația națională celei internaționale, privind drepturile omului.

Această publicație a fost realizată cu sprijinul financiar al Ministerului Afacerilor Externe al Finlandei.

Constatarea faptelor

Investigarea și monitorizarea proceselor de judecată

Mai mult de 50 ani FIDH lucrează asupra perfecționării metodelor de constatare independentă și imparțială a faptelor și ierarhiei de responsabilitate. Toți experții, membrii misiunilor de investigare activează cu titlu gratuit. Pe parcursul ultimilor 25 de ani, FIDH a realizat mai mult de 1500 de investigații, misiuni de monitorizare judiciară și misiuni educaționale în peste o sută de țări.

Rezultatele acestor călătorii servesc drept bază pentru campaniile FIDH de mobilizare a opiniei publice și organizațiilor interguvernamentale.

Susținerea societății civile

programe de perfecționare profesională și schimb de experiență

În strânsă colaborare cu organizațiile membre FIDH în țările în care acestea își desfășoară activitatea, FIDH organizează seminare, ateliere de lucru, etc. Aceste programe contribuie la amplificarea influenței activiștilor pentru drepturile omului în țările acestor și tind spre sporirea nivelului de credibilitate a activității lor din partea autorităților.

Mobilizarea comunității internaționale

activitate continuu de informare a organizațiilor interguvernamentale

FIDH însoțește și susține organizațiile partenere și celea membre ale acestor în activitatea lor cu instituțiile interguvernamentale. FIDH în mod regulat informează organizațiile interstatale privind încălcările depistate și în caz de necesitate solicită autosesizarea acestor. Totodată, FIDH participă la elaborarea instrumentelor juridice internaționale.

Mărturisire și acuzare

mobilizarea opiniei publice și mass-media

FIDH își urmărește scopul de a mobiliza a opinia publică și mass-media. Comunicate de presă și conferințe de presă, scrisori deschise adresate autorităților, rapoarte de misiune, apeluri urgente, website-uri, bloguri, petiții, campanii mass-media... FIDH utilizează toate modalitățile accesibile pentru a informa despre violarea drepturilor omului și a preveni acestea violări, cât încă mai este posibil.

FIDH

178 de organizații membre pe cinci continente

FIDH – Federația Internațională pentru Drepturile Omului
17, passage de la Main-d'Or - 75011 Paris - France
CCP Paris : 76 76 Z
Tel: (33-1) 43 55 25 18 / Fax: (33-1) 43 55 18 80
www.fidh.org

Directorul publicației: Karim Lahidji
Redactor șef: Antuan Bernar
Autori: Irene Ketoff Artak Kirakosean, Pavel Sapelko
Coordonator: Aleksandra Kulaeva
Machetare: CBT

FIDH

178 de organizații membre pe cinci continente

Articolul 7 Toți oamenii sînt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecție a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta Declarație și împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare. Articolul 8 Orice persoană are dreptul la satisfacția efectivă din partea instanțelor juridice naționale competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce-i sînt recunoscute prin constituție sau lege. Articolul 9 Nimeni nu trebuie să fie arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar. Articolul 10 Orice persoană are dreptul în deplină egalitate de a fi audiată în mod echitabil și public de către un tribunal independent și imparțial care va hotărî fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acușări în materie penală îndreptată împotriva sa.

NU ÎNCHIDEȚI OCHII

Obiectivul FIDH constă în apărarea persoanelor devenite victime ale violării oricăruia din drepturile omului, în prevenirea acestor violări și urmărirea celor care le-au comis.

Predestinare universală

FIDH lucrează pentru respectarea tuturor drepturilor prevăzute de Declarația Universală a Drepturilor Omului – celor civile, politice, precum și economice, sociale și culturale.

Mișcare globală

Fondată în anul 1922, astăzi FIDH include în sine 178 de organizații naționale în mai mult de o sută de țări din întreaga lume. Coordonează și sprijină activitatea acestora, precum și acționează drept intermediar al acestor pe plan internațional.

Angajament de independență

FIDH, precum și organizațiile sale membre, nu face parte din nici un partid politic sau confesiune religioasă și nu depinde în nici un fel de reprezentanții puterii de stat.

fidh

Informații privind celea 178 de organizațiile membre FIDH le puteți găsi pe site-ul: www.fidh.org